

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання
Кафедра теоретичної психології

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ
МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

освітнього ступеня «магістр»

Анжеліки ДИНСР

2 курсу, заочної форми навчання

спеціальність 053 «Психологія»

ОПП «Психологія»

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, кандидат

психологічних наук, доцент

Галина ЛЯЛЮК

Рецензент

Доцент психологічних наук, професор

Ольга ЗАВЕРУХА

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«___» _____ 2024 р., протокол № _____

Завідувач кафедри теоретичної психології

доктор психологічних наук, професор

_____ **Зоряна КОВАЛЬЧУК**

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

ДИНЄР Анжеліка Артурівна. Психологічні особливості розвитку особистісної зрілості практичного психолога

Ця кваліфікаційна робота націлена на вивчення особливостей особистісної зрілості майбутніх психологів. У роботі проводиться теоретичний аналіз поняття "особистісна зрілість" з перспективи різних вчених і психологів. Особлива увага приділяється значенню правильного вибору професії та його впливу на особистісний розвиток і формування зрілої особистості. Робота також включає опис процедури дослідження та використані методи для вивчення набутих або потенційних якостей майбутніх психологів. У якості об'єкта дослідження обрані студенти двох вищих навчальних закладів Львівської області, що підсилює валідність отриманих результатів.

Ключові слова: професія, особистість, якості, особистісна зрілість, психолог.

ANGELICA DYNIER. Psychological features of the development of personal maturity of a practical psychologist

This qualifying work is aimed at studying the features of personal maturity of future psychologists. The paper provides a theoretical analysis of the concept of "personal maturity" from the perspective of various scientists and psychologists. Special attention is paid to the importance of the right choice of profession and its influence on personal development and the formation of a mature personality. The work also includes a description of the research procedure and the methods used to study the acquired or potential qualities of future psychologists. The students of two higher educational institutions of the Lviv region were selected as the object of the study, which strengthens the validity of the obtained results.

Keywords: profession, personality, qualities, personal maturity, psychologist.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ.....	8
1.1 Особистісна зрілість як складова професійного становлення майбутнього практичного психолога... ..	8
1.2 Специфіка професії психолога та її вплив на розвиток особистості.....	13
1.3 Особливості формування професійно важливих якостей практичного психолога в процесі професіоналізації.....	17
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	26
Розділ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ	26
2.1 Опис проведених методик та процедури дослідження.....	26
2.2 Відсотковий та описовий аналіз, інтерпретація результатів дослідження... ..	29
2.3 Кореляційний аналіз... ..	35
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	45
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ.....	

Вступ

Здавна психологія була надзвичайно складною та важко доступною галуззю для вивчення. Навіть для вчених і філософів свого часу кілька явищ, які вони не могли пояснити та які залишалися нерозгаданими, була безліч. Психологія часто стикалася з труднощами у своєму статусі як науки, і, іноді, навіть зазнавала заборон і невідповідностей.

Яскравим прикладом є жорстока цензура та політичні чинники, які впливали на наукову сферу в 1930-х роках, що призвело до припинення діяльності багатьох галузей прикладної психології. Психологи ставали жертвами репресій та систематичного відлучення від наукової роботи.

Сьогодні психологія набула великої популярності. Багато фахівців розглядають широкий спектр тем і використовують специфічну термінологію. Ми вивчаємо природу емоції та почуттів, тестуємо себе у різних сферах життя. Абітурієнти масово вступають до вузів, сподіваючись знайти своє покликання та допомогти іншим знайти свій шлях у житті.

Протягом останніх восьми років, наша країна надзвичайно потребувала збільшеної кількості фахівців у галузі психології, як ніколи раніше. Ураховуючи загострення ситуації на сході та агресивну діяльність Росії, ситуація стала критичною. Більшість молодих українців розуміє надзвичайну важливість психологічної професії для майбутньої нашої країни.

Починаючи з 2020 року, статистичні дані свідчать про драматичний зріст попиту на психологічні послуги в Україні. Важливо підкреслити унікальність цієї професії, оскільки студенти отримують знання в багатьох сферах науки, які стають важливими в сучасному та майбутньому світі, включаючи технологічний розвиток.

За відомостями з відкритих джерел, 84% абітурієнтів 2020 року вказали, що обрали цю спеціальність за власним бажанням. Однак які якості характеризують їхню зрілість? Якими якостями повинна володіти людина, щоб із гордістю називати себе психологом? Звісно, можна стверджувати, що психолог повинен

бути відповідальним, інтелектуальним, постійно розвиватися і вдосконалювати свою майстерність, і в цьому ми були б праві. Проте, як переконатися, чи дійсно це так, які етапи розвитку та формування майбутнього психолога, — саме це становить мету розуміння актуальності теми цієї кваліфікаційної роботи.

Мета: проаналізувати теоретичні основи проблеми особистісної зрілості майбутніх психологів та емпірично дослідити індивідуально-психологічні особливості особистісної зрілості майбутніх психологів.

Об'єкт дослідження: особистісна зрілість як соціально-психологічний феномен.

Предмет дослідження: психологічні особливості особистісної зрілості майбутнього психолога.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний та психологічний аналіз досліджуваної проблеми.
2. Розглянути поняття «особистісна зрілість» як соціально-психологічного феномену.
3. Визначити особливості формування професійно важливих якостей практичного психолога в процесі професіоналізації та їх впливу на особистісний розвиток.
4. Емпірично дослідити психологічні особливості майбутніх практичних психологів.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: концепції природи суб'єктної активності особистості в процесі соціалізації та професійного саморозвитку вчителя (А. Маслоу, К. Роджерс, Жан П'єр Жільбер Де Роза, Л. Мільяні, Л. Тюоні).

Методи дослідження: Для аналізу особливостей зрілості майбутніх психологів та оцінки їхнього сучасного стану в суспільстві був заснований комплекс теоретичних та практичних методів, включаючи 16-факторний особистісний опитувальник Р.Кеттелла, Методику діагностики професійної

спрямованості від Б.Басса, а також Методику визначення рівня особистісної зрілості від Ю.Гільбуха.

Теоретичне значення роботи полягає в аналізі особистісної зрілості майбутніх психологів та її впливу на їхню професійну діяльність. Вона виявляє важливі аспекти особистісної зрілості, зокрема емоційну стабільність та рефлексивність, що є ключовими для успішної роботи у сфері психології. Робота служить основою для розвитку програм підготовки психологів, що враховують їхні особистісні особливості. Також вона сприяє розширенню наукових знань у галузі психології особистості, що допомагає краще розуміти та підготувати майбутніх фахівців.

Практичне значення роботи полягає в покращенні професійної підготовки психологів через індивідуалізовані програми, поліпшенні навичок роботи з клієнтами, самовдосконаленні та розробці тренінгів для розвитку особистісної зрілості. Результати можуть також вплинути на формування професійних стандартів і сприяти соціальній інтеграції психологів

Структура роботи: Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновку, літератури та додатків.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

1.1 Особистісна зрілість як складова професійного становлення майбутнього практичного психолога

У нашому житті завжди зустрічаємо виклики долі. Особливо це відчутно в останні часи, коли світ так нестійкий навколо відбуваються кризи, війни, епідемії. Дані обставини впливають на світогляд кожної людини. Деякі з них готові прийняти ці виклики, боротися та адаптуватися до нового життя, взявши при цьому повну відповідальність за свої вчинки та добробут. Інші ж вигадують неіснуючих ворогів, постійно шукають виправдання та покладаються на когось іншого. Я вважаю, що це все можна узагальнити під одним поняттям – «Психологічна зрілість»

Зріла особистість,—хто вона? Багато психологів визначають зрілу особистість як ту, яка має особливий стан психічних процесів та сприйняття світу, що допомагає їй в самореалізації та досягнення успіхів. На відміну від психологічно незрілої особистості, зріла людина може самостійно досягати своїх цілей за допомогою різних засобів.

Абрахам Маслоу значно сприяв нашому розумінню психологічної зрілості та способу сприйняття світу. Він узагальнив 15 характеристик, які характеризують справжню зрілу особистість:

1. Осмислення реальності відбувається коректно незалежно від особистих потреб, загальних уявлень, схильностей до забобонів чи бажання пізнавати нові аспекти невідомого та набувати свіжі знання.

2. Розуміння особистістю себе та свого оточення у відповідності з реальністю, відмова від штучної, неприродної манери поведінки, будь то в межах власної особистості чи з боку інших людей.

3. За Маслоу, психологічно зріла особистість зазвичай зосереджена на своїх життєвих цілях, поєднує власну діяльність із загальноприйнятими цінностями і має стратегічне мислення, а не обмежується лише «тут і зараз»

4. Зріла психологічно особистість виявляє простоту та природність, її вирази завжди спонтанні. Вона вірна своїм ритуалам і традиціям, але має вміння відноситися до них з певним почуттям гумору.

5. Відокремлення від більшості подій у навколишньому середовищі, які не безпосередньо впливають на конкретну особу, дає можливість особистості краще сприймати будь-який зовнішній вплив.

6. Особистість вміє відкривати нове у тому, що, схоже, вже вивчено та зрозуміло, вона може осмислювати інформацію з різних перспектив.

7. Людина відчуває себе частиною людства і суспільства

8. Близькі стосунки з подібними людьми, практично відсутність агресії та ворожнечі у взаємовідносинах між особами.

9. Людина готова вчитись у інших

10. Ставиться з гумором до певних серйозних речей, не вважає чийсь проблеми та недосконалості смішною явністю.

11. Здатна розрізняти добро та зло, в більшості звертає увагу лише на цілі, використовує матеріальне (гроші) як лише предмет підпорядкування.

12. Спроможність функціонувати незалежно від оточення, мати власну точку зору та уміти аналізувати ситуацію з особистого погляду.

13. Людина креативна, незалежна незважаючи на те, чим вона займається.

14. Людина переживає коли відчуває що втрачається її власне Я

15. Не приписує себе конкретній культурі, вміє розрізняти позитивні та негативні аспекти у різних культурах і обирає найкраще для себе. Відчуває себе представником всього світового співтовариства.[9]

Перерахування вищенаведених характеристик зрілої психологічно особистості дозволяє нам сформулювати загальне уявлення про те, яка ця особливість та що вона включає. Проте, чи можна вважати поняття «психологічно зріла» аналогічним поняттю «особистісно зріла»? Яким є характер неосвіченої

особистості? Вивченням особистісної зрілості займалися велика кількість відомих вчених та психологів, включаючи Маслоу, К. Роджерса, К.Юнга та інших. На відміну від зрілої особистості. Яка природно розвивається, досягається своїх цілей і встановлює певні завдання, незріла особистість керується іншими, негативними та презреними рисами. Головним з них є прагнення до матеріальних цінностей, власні комплекси та маніпулятивна поведінка. Конкретно, їй притаманні такі характеристики як егоїзм, бажання отримувати все, не віддаючи нічого, лінь, безтурботність та відсутність відповідальності. Загалом, проаналізувавши дослідження вчених, ми можемо сформулювати низку пунктів, яка описує незрілу особистість:

1. Часті сумніви та самокритика, навіть при наявних знаннях, важко визначитися в конкретних ситуаціях.
2. Зупинка в розвитку, віра в надії без конкретних дій, та розпочато справ лише у дуже пізньому етапі.
3. Віддача переваги маніпуляціями над корисною співпрацею та намагання підкоряти і керувати іншими.
4. Надмірні амбіції та прагнення отримати більше, ніж дійсно заслуговує, щоможе врешті-решт призвести до втрати поточних придбань
5. Першочергове приділення уваги особистому життю, залучення до кар'єри і саморозвитку на другий план, що часто призводить до залежності від інших людей.
6. Абсолютне ігнорування особистісного росту та минулого досвіду.

Однак слід зауважити, що дослідженню незрілої особистості приділяється менше уваги, ніж її протилежному стану. Куди важливішим завданням є встановлення визначення особистісної зрілості, оскільки особа зі зрілою особистістю має великий потенціал і фундамент для успішного вирішення різноманітних завдань.[2]

Аналіз наукових досліджень в галузі психології вказує на те, що особистісна зрілість є складною структурою, яка включає різні психологічні аспекти. Ці аспекти подібні до психологічної зрілості і включаючи в себе самореалізацію,

об'єктивність, цілеспрямованість, самостійність, відповідальність, здатність керувати власним життям. Така людина може адаптувати свій стиль і спілкування до конкретних життєвих ситуацій або подій, планувати наперед і передбачати майбутні події, що допомагає їй спрямовувати своє життя у відповідному напрямку. Особливо важливим є це для майбутніх психологів, оскільки особистісно зріла людина повинна ефективно використовувати свої навички та вміння для вирішення конкретних завдань, які ставляться перед нею у житті.[3]

Наприклад, у своїх працях К. Роджерс та інші вчені висловлюють ідею, що людина представлена великою системою неперелічених якостей, які часто взаємодіють між собою. Найважливішим є здатність виступати у ролі суб'єкта та творця власної долі, самостійно вибирати та прокладати свій власний шлях у житті. Це означає прийняття відповідальності за власні вчинки, постійне здійснення практичної діяльності, вміння ефективно спілкуватися, правильно поводитися, розвивати свою пізнавальну активність та бути уважним до деталей власної та іншої людської діяльності, творчості, моралі та свободи. Однак суб'єкт – це вищий рівень активності людини, яка є повністю автономною та сформованою. [4]

Останні роки, і особливо недавно, вчені приділяють більше уваги психологічному аналізу професії психолога, внаслідок зростаючого інтересу до цієї сфери діяльності. Це стало відомим завдяки великій кількості досліджень, що були проведені.

Світові вже відомі аналітичні вчення таких науковців як: Н.Чепелева, В. Панок, В. Моляко, Ж. Вірна та інші.

У роботах згаданих учених прослідковується ідея того, що підготовка до професійної діяльності та особистісний розвиток слід спрямовувати передусім на саму особистість. Особа повинна прагнути вдосконалювати особисті навички, які є важливими для її професійного росту, домагатися успіху у своїй сфері, а також постійно розвивати свою професійну культуру у спілкуванні та інтуїції.[14]

Більше відомостей про сам процес формування особистості і вдосконалення її особистісних якостей можна знайти в дослідженнях науковців таких як Ж.Вірна

(дослідження мотиваційно-смісловової регуляції у професіоналізації психолога) [5], З. Мірошник (рольова структура особистості вчителя початкових класів), Н. Пов'якель (професіогенез саморегуляції професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів), В. Потапової (гуманітарна орієнтація психолога-фахівця), Н. Шевченко (становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки).[24]

За результатами цих досліджень можна дійти до висновку, що процес становлення майбутнього психолога є складним завданням, оскільки ця професія вимагає від особистості великого спектру загально-людських якостей та цінностей, без яких досягнення високої ефективності в роботі неможливе. Водночас, високий рівень психолого-професійної компетентності, що охоплює широкий спектр знань і навичок, які для звичайної людини можуть бути складні, також є обов'язковим. Саме тому науковці прийшли до висновку, що є важливим застосування особистісно-діяльнісного підходу, який враховує вимоги до професійної діяльності, і крім цього акцентує увагу на самій особистості професіонала.

За таким підходом навчання студента спрямоване на створення процесу, орієнтованого на особистість. Професійна діяльність студента відбувається на рівні впливу на його власну особистість.

Цей підхід дозволяє майбутньому психологові вирішувати життєві актуальні проблеми, створювати механізм пошуку їх вирішення. У цьому йому допомагає теоретична база та знання в галузі психології загалом. Пройшовши шлях від простої практики і точного виконання завдань до впровадження їх у власний життєвий досвід, студент набуває загальних рис, характерних для психолога.[31]

Отже, ми можемо прийти до орієнтовно чіткого визначення особистісно зрілої особи. Особистісна зрілість передусім проявляється у таких характеристиках, як: співчутливість, самовдосконалення і саморозвиток, адекватний розподіл пріоритетів, багатогранність, творчість, зацікавленість у новому. [11] Ознайомившись з дослідженнями вчених у контексті майбутнього

психолога. Ми розуміємо, що важливо формувати в особистості правильні якості, як професійні, так і особисті, для досягнення високих результатів у виконанні завдань і діяльності. Вивчення особливого підходу до розвитку особистісної зрілості надає нам можливість допомогти майбутньому психологові обрати правильний шлях до власної самореалізації і розвитку необхідних для нього якостей.

1.2 Специфіка професії психолога та її вплив на розвиток особистості

Робота психолога нерозривно пов'язана з осмисленням власної ідентичності та особистісної зрілості. Це передбачає розуміння того, що відбувається навколо за допомогою аналізу внутрішніх процесів інших осіб, відповідної рефлексії та готовності змінювати свою позицію у відношенні до особистісної діяльності у непередбачуваних ситуаціях. Розвиток особистісної зрілості є ключовою передумовою для успішної кар'єри та рекомендацій як професійного психолога.

За результатами попередніх досліджень, особистісна зрілість є важливою складовою загальної зрілості особистості, відіграючи ключову роль у формуванні особистості. Існують два підходи до розуміння особистісної зрілості: перший розглядає її як етап розвитку особистості, а другий визначає її як якісну характеристику розвитку.[37]

У своїх дослідженнях, вчений і психолог Г. Саллівен вказував, що особистісна зрілість може бути визначена не стільки віком, скільки загальним рівнем розвитку особистості.[1] Це стосується аналізу потенціалу та можливостей для досягнень.

Перш за все, людина стикається з питанням вибору професії, яке є одним з найважливіших у житті. Це рішення зазвичай приймається на основі особистісних якостей, переживань та уявлень про навколишній світ та свої можливості.

У виборі професії важливо пам'ятати, що будь-яка професія впливатиме на формування особистості та особистісний розвиток в цілому. Тут виникає питання «палки двох кінців», де однією стороною є формування та автоматизація

професійних навичок і якостей, а іншою – небажані деформації особистості, надмірні стреси, проблеми у спілкуванні чи навіть конфліктні ситуації.

Низький рівень особистісного професійного статусу може призвести до професійної деформації та низької ефективності у виконанні поставлених завдань. На цьому рівні фахівець може не розуміти важливість своєї професії та можливості для особистого професійного зростання. Це може призвести до проблем у професійній діяльності, а іноді й до проблем у повсякденному житті через невірний вибір професії.

Навіть на високому рівні професійного успіху, коли спеціаліст впевнений у своїх навичках і правильності своєї професійної діяльності, можуть виникати моменти розчарування чи навіть депресії. Причиною цього можуть бути нереалістичні очікування чи реакції на певні ситуації. Наприклад, досвідчений лікар, який протягом багатьох років успішно та якісно виконував свої обов'язки, може втратити впевненість в собі як фахівець після втрати пацієнта. Проте повністю зріла особистість здатна подолати подібні труднощі, що підкреслює важливість особистісної зрілості не лише у конкретних професіях, але й у всьому житті загалом. [17]

Отже, з урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що для майбутнього психолога, який бажає досягти успіху у своїй професії, важливо володіти рядом особистісних якостей. Серед них варто виділити емпатію, бажання допомагати іншим, інтерес до людей, об'єктивність, відкритість, конгруентність та комунікативність, що передбачає усвідомлення та прийняття власних відчуттів і переживань, здатність відтворювати їх у своїй поведінці – термін, введений в психологічну науку К. Роджерсом.

Саме професія психолога є дуже корисною та цікавою для самого студента чи фахівця. В процесі пізнання інших професій рідко зустрінеш можливість спілкуватися з такою великою кількістю людей, глибоко вивчати їхню сутність та мати вплив на них. Все це вимагає високого рівня зрілості та навичок.

Проте, навіть урахувавши неймовірну користь та важливість професії психолога, вона приховано несе серйозну загрозу для особистості того, хто нею

займається. Дуже часто ця професія може вплинути на особистість в негативний спосіб, і це не завжди спостерігається консультантом. Проте, коли це стає очевидним, ціна для консультанта може бути високою. Загалом існують кілька негативних чинників, які можуть вплинути на професійну діяльність психолога-консультанта. [28]

Існує загроза, що особа може втратити свою ідентичність та в буквальному сенсі «затонути» у своїх клієнтах. Цей вплив професійної діяльності може бути особливо серйозним при постійній роботі з невротичними клієнтами.

Також існує ймовірність особистісної деформації через безперервну взаємодію з негативом, з яким психолог-консультант стикається під час роботи з клієнтами та їх психогенними проявами.

Психолог-консультант, працюючи з клієнтами, неодмінно стикається з психогенними проявами та негативними аспектами, які можуть впливати на його власну психічну стійкість і емоційний стан. Ця неперервна взаємодія із складними ситуаціями може призвести до особистісної деформації. Зазначені труднощі можуть бути об'єктивними, такими як інтенсивність емоційних впливів від клієнтів або складність їхніх проблем, або суб'єктивними, такими як особистий ставлення психолога до конкретних ситуацій.

Проведення консультацій може викликати в психолога різноманітні емоційні реакції, включаючи втому, стрес, апатію чи невпевненість у власних силах. З часом це може призвести до втрати емпатії або, навпаки, перенесення особистих емоцій на клієнта.

Важливо пам'ятати, що людська особистість не має чітко визначеного числа психологічних якостей. Кожна з цих якостей може представляти для кожної особи щось інше, унікальне. Однак усі ці якості інтегровані в нас від народження. Дослідники називають це «ядром особистості», яке визначає всі індивідуальні особливості та якості. [21]

Будь-яка професія впливає на розвиток особистості та її особистісну зрілість. Процес формування цієї зрілості залежить від вибору професії. Кожна людина має

свої унікальні думки, спонукання та прагнення, що впливають на уявлення та визначення майбутньої професії.

Професійна діяльність може впливати на психологічний, емоційний та соціальний розвиток особистості. Наприклад, виклики на роботі, успіхи чи невдачі можуть сприяти формуванню терпимості до стресу, самодисципліни та вирішенню проблем. З іншого боку, непослідовність між особистими цілями та обраною професією може викликати внутрішню напругу та конфлікт.

Важливим елементом формування особистісної зрілості є навички міжособистісної взаємодії, розвиток етичних стандартів та вміння працювати в команді. Однак, також важливо пам'ятати, що індивідуальний розвиток може варіювати в залежності від вибору конкретної професії.

Таким чином, вибір професії визначає унікальний шлях особистісного розвитку, а вплив професійної діяльності на особистісну зрілість стає важливим аспектом самовизначення та самореалізації.[23]

Перед вибором професії, особливо важливо докладно розглядати її позитивні та негативні аспекти, а також визначати, чи відповідає вона особистим інтересам та здібностям. Під час вибору професії психолога, цей аналіз стає ще більш вагомим, оскільки робота в цій сфері може викликати серйозні труднощі, але водночас принести і велике задоволення.

Позитивні аспекти професії психолога включають можливість допомагати людям, вивчення та розуміння людської психіки, а також розвиток навичок емпатії та міжособистісного спілкування. Психолог може впливати на покращення психічного стану та якості життя інших осіб.

Однак, на позитивних аспектах завжди є й тіньова сторона. Робота психолога може бути емоційно виснажливою і вимагати високого рівня власної психологічної стійкості. Постійний контакт з проблемами та емоційними випробуваннями інших може впливати на власне психічне здоров'я психолога.

Також важливо враховувати етичні аспекти професії, такі як збереження конфіденційності та дотримання етичних стандартів взаємодії з клієнтами.

У підсумку, вибір професії психолога вимагає ретельного вивчення та усвідомлення всіх аспектів, що включають як позитивні можливості, так і можливі труднощі, з метою забезпечення готовності та адаптації до всіх викликів, які можуть виникнути в цій високо відповідальній професійній сфері.

1.3 Особливості формування професійно важливих якостей практичного психолога в процесі професіоналізації

Існує багато різних теорій і думок про те, що люди обирають собі професію і як вони розвивають професійні якості. У дитинстві багато з нас мають амбіції стати космонавтом, лікарями, вчителями, але чи є у цьому логічне підґрунтя? Як саме формуються професійні якості людини, і коли цей процес починається?

Ця тема дипломної роботи передбачає вивчення процесу формування професійних якостей, а також відповіді на питання, пов'язані з вибором професії та особистісної зрілості майбутнього психолога. Усі ми навчаємось чомусь упродовж нашого життя і розвивається у сферах, які нас цікавлять та до яких ми маємо прагнення. У нашому випадку, це стосується особистісної зрілості майбутнього психолога.

Ці аспекти взаємодіють через загальну характеристику вибраної нами професії, наш життєвий шлях, накопичені знання та бажання до саморозвитку. Вивчаючи наукову літературу та проводячи дослідження, ми отримуємо більш глибоке розуміння поняття "професійне становлення особистості" у сучасному світі

Професійне становлення особистості- це індивідуалізований процес, який підпорядкований певним закономірностям. Цей процес включає в себе певний період часу, в який людина намагається досягти успіхів у своїй обраній професії. Це неперервний процес, що відбувається протягом усього життя, і вимагає від людини постійної саморефлексії, вдосконалення і адаптації до нових умов і вимог суспільства. Дійшовши до висновку на підставі досліджень на теорій Дж.

Сьюпера, А.Азбель, Р. Хейвігхерста, Е. Зеєра, можна виокремити декілька ключових аспектів їхніх підходів. [2]

Наприклад, Дж.Сьюпер підкреслює, що вік від 15 до 24 років є важливим періодом, коли людина експериментує з різними ролями та шукає своє місце в житті, урахувавши життєві обставини та можливості для професійної реалізації. Р.Хейвігхерст, натомість, вбачає цей вік час для визначення особистістю власної професійної ідентичності. [4]

Теорія Дональда Супера є однією з найвпливовіших в області вибору професії та розвитку кар'єри. Супер був американським психологом, який працював у галузі кар'єрного розвитку та психології освіти. Його теорія включає п'ять ключових етапів вибору професії та формування кар'єри:

Формаційний період (з 4 до 14 років): У цей період індивід встановлює контакт із світом роботи через ігри та інші діяльності, які допомагають розкрити його інтереси та таланти.

Період документування (з 14 до 24 років): Індивід займається самостійною документацією своїх інтересів, навичок, цінностей та можливостей. Цей період включає вибір професійної області та отримання необхідної освіти.

Період вдосконалення (з 25 до 45 років): Індивід впроваджується в обрану кар'єру, збагачує свої навички, розвиває в обраному напрямку та шукає можливості кар'єрного зростання.

Період утримання (з 45 до 65 років): Особа утримується від змін в кар'єрі, активно використовуючи свої навички та досвід. Це може включати роль ментора чи консультанта.

На мою думку, найбільшою та інформативною є теорія Е. Заєєра. У його концепції основною складовою є соціальна обстановка та можливість її реалізації в обраній професійній сфері. Згідно з його дослідженнями, існують сім етапів професійного становлення, які відображають зміну соціального середовища, якому розвивається особистість, та її адаптацію до нової соціальної ролі в контексті обраної професійної сфери.

На думку вченого, ці чинники породжують певні об'єктивні та суб'єктивні труднощі, будь то несприятливі соціальні обставини або ж низький рівень мотивації. Навпаки, зміна самих етапів становлення особистості експерта спричинить так звану «нормативну кризу» в процесі становлення особистості експерта. З іншого боку, суб'єктивні труднощі можуть виникати внаслідок внутрішніх факторів, таких як низький рівень мотивації, відкладання справ на потім чи лінь. Ці особисті властивості можуть стати перешкодою для ефективного розвитку в професійному вимірі.

Автор також вказує на те, що зміни в етапах становлення особистості як професіонала можуть призвести до "нормативної кризи". Це означає, що будь-яка радикальна зміна в самому процесі або внутрішніх переконаннях може викликати дисонанс та труднощі в адаптації до нових умов чи вимог. У таблиці 1.1 нижче наведено наведений узагальнюючий опис етапів становлення особистості як професіонала.

Таблиця 1.1

Етапи психологічних новоутворень згідно загальноприйнятої вікової
періодизації

П/П	Назва етапів	Основні психологічні новоутворення, етапи
1.	Аморфна оптація (0-12 років)	Нахили та підсвідомі бажання до освоєння певної професії
2.	Оптація (12-16 років)	Свідомий вибір шляху майбутньої освіти, навчання у напрямку відповідної професії
3.	Професійна підготовка (16-23 років)	Цілеспрямована професійна підготовка, підготовка до самостійності у сфері бажаної діяльності.
4.	Професійна адаптація (18-25 років)	Отримання досвіду самостійного проведення професійної діяльності
5.	Первинна професіоналізація	Особлива позиція у відношенні до професії. Набутий індивідуальний стиль діяльності.
6.	Вторинна професіоналізація	Інтеграція у професійну спільноту. Ідентифікація з професійною спільнотою Власний менталітет у діяльності. Гнучкість у власній професійній діяльності.
7.	Професійна майстерність	Творчість. Найвищий рівень професійного розвитку. Рухливі інтегративні психоутворення. Проектування власної діяльності і кар'єри.

Виходячи з основних психологічних новоутворень та їх стадій, провівши аналіз ми маємо можливість виділити чотири основні особистісні компоненти, необхідні для професійного становлення фахівця: систему домінуючих потреб і мотивацій особистості, орієнтації та цінності погляди, які супроводжують його протягом усього життя.

У вищевказаному професійному спрямуванні є :

- Мотивація (ідеали та цінності, особисті інтереси, особисті наміри щодо кар'єри) - Ціннісна орієнтація (соціальний статус, розуміння змісту роботи, зарплата, професія).

- Кар'єрна позиція (ставлення до обраної кар'єри, мотивація розвитку кар'єри, кар'єрні очікування)

Перераховані вище фактори являють собою психологічний зміст, який буде супроводжувати особистість у процесі розвитку кар'єри, і представляють характер професійної діяльності цієї особистості.

- Набуття знань і навичок, пов'язаних з професією, виконанням завдань або виконанням професійної діяльності індивідуальним способом, відоме як професійна компетентність.

- Здатність до професійного спілкування та належної поведінки в соціально-правовому полі професії.

- Вузько направлені навички (здатність виконувати самостійно визначену діяльність, вміння вирішувати типові професійні проблеми та вміння об'єктивно оцінювати результати роботи), бажання та схильність до отримання знань та навичок в обраній сфері. Важливим є також самостійне навчання.

- Індивідуальна здатність (потенціал отримання професійно визначених знань, професійного розвитку та реалізації особистості в професійній діяльності).

- Самоусвідомлення своїх соціально-професійних рис і здатність використовувати технології, які можуть протидіяти професійній шкоді) є частиною визначення.

- Професіоналізм, який наймовірно здатний справлятися зі складними ситуаціями, такими як несподівані та миттєві кризи, як-от збої обладнання, технічні помилки або невідповідності в розгорнутих технологіях.

Психологічні риси особистості, які безпосередньо впливають на продуктивність та результативність особи, є важливими у професійній діяльності. У кожній професії є унікальний набір таких якостей.

1. Важливі психофізіологічні особливості (залежно від типу особистості, в тому числі енергійність і координація). Наприклад набуття психофізіологічних рис відбувається, коли індивід стає досвідченим у новій роботі». Протягом тривалого періоду люди розвивають чіткі навички та якості у своїх професіях, зрештою знаходячи для них незалежну інтерпретацію.

Уважно досліджуючи наведені вченими періодизації професійного розвитку, більшість авторів визнають, що вкрай важливим є набуття знань про соціально значущі якості, самосвідомість, прагнення, зрілі об'єктивні уявлення про майбутню роботу.

Багато вчених пропонують використовувати базові емпіричні методи, такі як професіограми та психограми, щоб запобігти непорозумінням або можливості повної втрати часу. За допомогою цих методів ми можемо отримати краще розуміння того, що передбачатиме наша майбутня професія та чи слід нам прагнути набути певних якостей чи вимагати, щоб вони відповідали професійній спільноті, яку вони обрали.

У процесі вивчення індивідуальних якостей професії важливо на кожному етапі встановити в особистості важливі якості. Кілька наукових статей різних вчених, у тому числі згаданих раніше: І. Єфанова, М. Мар'їна, Г. Донецький. [15]

Професійний підхід є основним методом вивчення потенціалу та сформованих якостей особистості. Професійний підхід включає три різні методи виявлення вищезгаданих якостей: психограму, кваліфікаційну характеристику та професійний профіль. Я вважаю за доцільне розкрити значення цих понять у своїй дипломній роботі.

Професіограма—представляє собою докладний опис характеристик конкретної ситуації, включаючи зміст професійної діяльності та вимоги, які вона пред'являє до працівника. Цей документ формується на основі аналізу професійних обов'язків і включає загальний огляд професії, а також визначення необхідних навичок і властивостей для успішної роботи.[22]

У суті справи, професіограма може бути розглянута як детальний опис об'єктивних характеристик професії та комплексних вимог до індивідуально психологічних особливостей працівника. Цей документ включає психограму, що містить повний опис психологічних особливостей і професійно важливих якостей спеціаліста.

Психограма, у свою чергу, представляє собою графічне зображення результатів дослідження психічної діяльності особи за допомогою різних тестів. Це використовується для візуального порівняння психічних характеристик різних осіб у контексті відповідної професії.

У практичній діяльності людини психограма — це психологічний портрет професії та професіонала.[3]

Проте, важливо відзначити, що професіограма має свої недоліки. Одним із основних недоліків цієї методики є відсутність ефективних та простих інструментів, які використовуються в професіограмі.

Завдяки емпіричним дослідженням професій, проведеним у період з 1930-х до 1970-х років, був розроблений новий підхід, сьогодні відомий як професіографія.

Професіографія сьогодні розуміється як технологія, що включає фізіологічні та психологічні особливості не тільки психології як виду діяльності та професії, але й інших професій, популярних і відомих сьогодні.

Завдяки створенню психометричного профілю потенційного психолога ми можемо отримати достовірні фактичні дані про професійно важливі якості особистості, її відмінні риси, якості, якими вона оперувала, або необхідні для її остаточної підготовки як фахівця.[16]

Щоб краще зрозуміти, про що йде мова, вчені розповідають про певний тип професійних якостей, без яких людина навряд чи зможе назвати себе експертом . Варто зауважити, що в залежності від професії якості, які він називає, часто є варіаціями, але більшість із них унікальні, для професії психолога це: спостережливість, різні типи пам'яті, включаючи моторику, зорову, механічну, технічне мислення, просторову уяву, увагу до деталей, емоції, стабільність, наполегливість, цілеспрямованість, дисципліна, самоконтроль тощо. Для більш конкретного розуміння можна виділити риси, необхідні майбутньому якісному психологу: емпатія, критичність, зосередженість, комунікабельність, симпатія, відкритість, самовладання, інтерес до людей. Дані якості можуть сформуватись, або ж навпаки, протягом життя будь якої людини. Кожна людина з досвідом потрапляє у ті чи інші ситуації, котрі формують в ній певні якості.

Тому, пройшовши цей розділ, ми починаємо розуміти, як саме відбувається розвиток важливих для кар'єри особистості якостей, які якості, на думку різних вчених, існують в даний період, що цьому служить або виникне в подальшому житті. Також, проаналізувавши наукові статті та теорії різних вчених, ми усвідомили важливість правильного вибору професії та навчилися легко це

зробити за короткий час, що, безумовно, може бути варіантом. Це чудовий приклад, який має певне значення для людей, які заблукали або не знають, як діяти далі, куди йти. Ми знаємо способи, якими людина може відповісти на найжахливіше питання з усіх: «Хто я?»

Висновки до Розділу 1

Особистісна зрілість — широке поняття, яке неодноразово описувалося в багатьох працях. Це поняття включає багато факторів, влучно сформульованих Маслоу, таких як самосвідомість, здатність ставити цілі, розуміння понять добра і зла, почуття гумору тощо. Звичайно, існують певні стандарти, які характеризують незрілу особистість: застійність, сумнів і критика, невпевненість у власній поведінці.

У контексті даної теми варто зазначити, що особистість психолога має продовжувати розвиватися, а її підготовка до безпосередньої роботи повинна бути спрямована на саму особистість.

Оскільки формування особистості психолога є складним і багатограним процесом, вчені виділили особливу методичку, на основі якої таке формування може здійснюватися. Сутність індивідуально-діяльнісного підходу полягає у вихованні учнів та формуванні особистісно орієнтованого трудового процесу. Таким чином майбутні психологи вчаться знаходити вихід із різних ситуацій, вирішувати складні завдання та правильно використовувати набутий досвід. На формування зрілої особистості впливає багато факторів, але найінтенсивніші зміни викликає професійна діяльність. Коли молоді люди обирають професію, вони керуються не власним досвідом, а лише власними уподобаннями, почуттями та ідеями. Будь-яка кар'єра по-різному відобразиться на характері, що має як переваги, так і недоліки. З одного боку, це дозволяє автоматизувати необхідні професійні навички, з іншого – призводить до непотрібних деформацій. Людина, яка обирає професію психолога, вже має володіти певними навичками, які згодом

розкриються та сформуують зрілу особистість майбутнього фахівця: емпатія, об'єктивність, самосвідомість, бажання тощо.

Кар'єра психолога дозволяє вам спілкуватися з багатьма людьми та розуміти їх. Але є й негативні фактори, такі як емоційне вигорання, втрата себе, перенесення чужого досвіду на власне життя.

Розвиток кар'єри - це складний процес з багатьма характеристиками. Тобто людина протягом тривалого часу всебічно вивчає свою спеціальність, щоб отримати нові навички та досвід, щоб у майбутньому стати відмінним фахівцем. Різні вчені виділяють етапи становлення професіоналів і в цьому контексті складові процесу особистісного дорослішання особистості в цілому. Якщо узагальнити всі відомі праці, то отримаємо наступні етапи розвитку особистості: аморфний вибір, вибір, професійне навчання, професійна адаптація, первинна і вторинна спеціалізація, професійне оволодіння. Щоб зрозуміти професію, слід розглянути професіограму як найефективніший засіб її аналізу. Психограму, яка є психологічним зображенням підприємництва та професії, можна відрізнити від інших понять наступним чином. Завдяки внеску вчених було виділено комплексний підхід, відомий як професіографія.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

2.1 Опис проведених методик та процедури дослідження

Дослідження проводилося в Львівському державному університеті внутрішніх справ та Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, а також включало розширений пошук респондентів через соціальні мережі для визначення особливостей конкретних груп. Дослідження відбувалося протягом місяця вересня 2023 року. Загальна кількість респондентів становила 43 особи з середнім віком 20 років. Участь в дослідженні приймали як чоловіки, так і жінки. З точки зору гендерного розподілу, взяло участь 17 чоловіків і 23 жінки, що відповідає відповідно 47% та 53% загальної кількості учасників.

Усі опитувані наразі є студентами денної або заочної форми навчання не лише у Львівському державному університеті внутрішніх справ та Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності. Вони відрізняються успішністю у навчанні, зацікавленістю у навчанні та належать до різних соціальних груп.

Для проведення емпіричного дослідження було обрано наступні методики:

- Методика діагностики професійної спрямованості (автор Б.Басс)
- 16 факторний опитувальник Тест Кеттела (Форма С)
- Тест-опитувальник особистісної зрілості Ю.Гільбуха

Ці методи дозволяють аналізувати особистісну зрілість та професійну спрямованість досліджуваних і відповідно висвітлюють особливості майбутніх психологів.

Текст методики «Особистий опитувальник 16 факторів» Р. Кеттелла, версія С (форма С)[26] є невід'ємною частиною детального вивчення людини, особливо

для суб'єктів з вищим освітнім і культурним рівнем, студентів і випускників. заклади вищої освіти, а також дорослі всіх засобів і видів із певним життєвим досвідом.

Цей тест є універсальним і практичним, завдяки йому ми можемо отримати велику кількість інформації про особистість людини, яку ми хочемо вивчити. Як правило, ця форма містить 105 питань. Час пошуку становив від 20 до 50 хвилин. Цей метод можна використовувати як в групах, так і індивідуально, також допускається використовувати в блоці з іншими методами або самостійно.

Інтерпретація результатів опитувальника здійснюється шляхом переходу від «сирого» балу до відповідного числа стень, яке визначається за допомогою таблиці нормування, розташованої після питань методики. тексті інтерпретації «16 ФЛО-105, форма С» вказано значення кількості стень для окремих чинників, і їх сенс розкритий в контексті. Оскільки до опитувальника додається таблиця нормування, яка перетворює кількість стень на шкалу 20-80, можна ідентифікувати тип характеру як за кількістю стень, так і за кількістю балів на цій шкалі. Це дозволяє зрозуміти типи темпераменту і мотивації учасників дослідження в рамках проведеного спеціального дослідження цих типів.

Відповіді, записані у спеціальній бланк опитування, піддаються обчисленню за допомогою спеціального ключа. Згідно з цим ключем, відповіді «а» і «с» оцінюються 2 балами, відповідь «в» - 1 бал. Важливо відзначити, що фактор В є винятком, і будь-яка відповідь, що відповідає ключу, призводить до отримання 1 бала. Сума балів за кожною групою запитань визначає значення фактора. Таким чином, максимальна оцінка за кожним фактором - 12 балів, за фактором В - 8 балів, а мінімальна - 0 балів.

Після проведеного якісного та кількісного аналізу взаємозв'язку та змісту особистісних факторів, можна виділити наступні блоки факторів:

Інтелектуальні особливості — фактори В, Q1, М,

Емоційно-вольові особливості - фактори С, G, I, O, Q3, Q4.

Комунікативні властивості і особливості міжособистісної взаємодії - фактори - F, H, F, E, Q2, N, L.

Або ж первинно визначені, описані індивідуально:

- Фактор А: від «замкнутості» до «товариськості»
- Фактор В: рівень інтелекту
- Фактор С: від «емоційної нестабільності» до «емоційної стабільності»
- Фактор Е: від «підпорядкованості» до «домінантності»
- Фактор F: від «стриманості» до «експресивності»
- Фактор G: від «низької нормативності поведінки» до «високої нормативності поведінки»
- Фактор Н: від «боязкості» до «сміливості»
- Фактор I: від «жорсткості» до «чутливості»
- Фактор L: від «довірливості» до «підозрілості»
- Фактор М: від «практичності» до «мрійливості»
- Фактор N: від «прямолінійності» до «дипломатичності»
- Фактор О: від «спокою» до «тривожності»
- Фактор Q1: від «консерватизму» до «радикалізму»
- Фактор Q2: від «конформізму» до «нонконформізму»
- Фактор Q3: від «низького самоконтролю» до «високого самоконтролю»
- Фактор Q4: від «розслабленості» до «напруженості»
- Фактор MD: від «адекватної самооцінки» до «неадекватної самооцінки»

Для визначення професійної спрямованості та розуміння мотиваційного компоненту вибору професії «психолог» використовувалася Методика діагностики професійної спрямованості, розроблена Б. Бассом. Ця методика включає текст опитувальника та аркуш відповідей і спрямована на визначення типу спрямованості особистості під час діяльності (на себе, на поставлену задачу, на взаємодію з людьми).

Досліджуваним пропонується відповісти на 27 запитань опитувальника, де кожне має три варіанти відповідей (а, б, в), з яких слід обрати «найбільш привабливий». Загалом на проходження тесту відводиться приблизно 25 хвилин.

Ця методика спрямованості особистості під час діяльності визначає такі напрямки:

Спрямованість на себе (СЯ): це акцент на пряму винагороду та задоволення особистих потреб, незалежно від якості виконаної роботи. Характеризується агресивністю в досягненні статусу, схильністю до суперництва, дратівливістю, тривожністю та інтровертованістю.

Спрямованість на спілкування (СС): це прагнення зберігати відносини з людьми за будь-яких умов, орієнтація на спільну діяльність, навіть якщо це не обов'язково для виконання завдання. Характеризується орієнтацією на соціальне схвалення, залежністю від групи та потребою в підтримці та емоційних відносинах.

Спрямованість на справу, діло (СД): це зацікавленість у вирішенні ділових проблем та виконанні роботи на високому рівні. Характеризується орієнтацією на ділове співробітництво, здатністю відстоювати в інтересах справи власну точку зору та готовністю допомагати в досягненні мети.

Для дослідження особливостей особистісної зрілості використовувався Тест-опитувальник особистісної зрілості Ю.З. Гільбуха. Ця методика діагностики оцінює особистісну зрілість студентів та дорослих і складається з 33 питань з шістьма варіантами відповідей. Тест дозволяє оцінити п'ять аспектів особистісної зрілості: мотивацію до досягнень, ставлення до власного «Я», почуття громадянського обов'язку, життєві установки та здатність до психологічної близькості з іншими людьми.

2.2 Відсотковий та описовий аналіз, інтерпретація результатів дослідження

Перший етап дослідження спрямований на визначення типу характеру та темпераменту досліджуваних осіб, а також вивчення їхньої мотивації до діяльності.

Аналіз результатів опитуваної статистики дозволяє нам оцінити середнє значення загального комплексу показників особистісної зрілості (див. Табл. 2.1.)

Після аналізу результатів за 16- факторним опитувальником Кетелла (форма С) можна зазначити, що найвиразніше виявився фактор Н, що означає «боязкість- сміливість»(M=6,92, S.D=1,67), та фактор L, «довірливість-підозрілість»(M=6,85, S.D=1,87). З іншого боку, найменше виражений був фактор В, який вказує на інтелект (M=4,1, S.D=2,99).

Таблиця 2.1

Описова статистика методики Кетелла(форма С)

Шкали	Кількість осіб (N)	Мінімальне значення	Максимальн е значення	Середнє значення	Стандарт невідхилення
MD	40	.00	11.00	5.5750	2.68794
A	40	1.00	11.00	6.3500	2.49666
B	40	1.00	13.00	4.1000	2.98543
C	40	2.00	9.00	5.4750	2.23018
E	40	1.00	10.00	5.9000	2.01023
F	40	2.00	10.00	5.2000	2.06559
G	40	2.00	10.00	6.5750	1.92004
H	40	3.00	10.00	6.9250	1.67006
I	40	3.00	12.00	6.1500	2.24808
L	40	3.00	11.00	6.8500	1.86121
M	40	.00	10.00	6.4000	1.87835
N	40	.00	9.00	5.5000	1.88108
O	40	.00	10.00	5.9000	2.40512
Q1	40	2.00	12.00	6.5000	2.08782
Q2	40	2.00	12.00	6.8250	2.13503
Q3	40	3.00	9.00	6.1500	1.62591
Q4	40	1.00	12.00	5.5250	2.29813

Отже, оскільки об'єкт дослідження показує високі результати за шкалами HiL, можна зробити висновок, що їхні особистісні характеристики включають сміливість, комунікабельність, відзивчивість, товариськуть, певну підозрілість,

недовірливість, тривожність, імпульсивність та безвідповідальність. Оскільки високі значення визначено за цими параметрами, за Кетеллом [25] такі особи характеризуються як ті, що легко вступають в соціальні відносини, не відчують труднощів у спілкуванні і готові до непередбачуваних ситуацій.

Також їх можна охарактеризувати як заздрісників; високий показник за шкалою L про їхнє несхвалення конкуренції, але вони також стійкі до зовнішнього впливу, що є важливим аспектом для психологічної професії. Люди з високими показниками за цією шкалою часто виступають у ролі лідерів, особливо в професіях, де можна висока емоційна напруга, що є показником їхньої особистісної зрілості, особливо важливої для психолога.

Щодо низьких показників за фактором В, які вказують на "низький інтелектуальний рівень", важливо зазначити, що в контексті психологічної професії це може свідчити про обмеженість у математичних і точних науках, але не обов'язково про загальний інтелектуальний рівень. Оскільки психологія часто має гуманітарний спрямований характер, люди з низькими показниками за цим фактором можуть бути ефективними психологами, концентруючись на аспектах спілкування, емпатії та соціального розуміння.

Отже, обидва аспекти, високий показник за шкалою L та низькі показники за фактором В, можуть впливати на стилі роботи та сильні сторони психологів, роблячи їх ефективними у різних аспектах професійної діяльності в цій області.

Описані вище аспекти особистості та їх вплив на професійну діяльність психологів можуть бути відображені через призму різних теоретичних підходів в психології. Наприклад, підходи до особистості, представлені Карлом Роджерсом та Гордоном Аллпортом, підкреслюють важливість самореалізації та індивідуальних різниць у психічних характеристиках. Особи з високими показниками за шкалою L можуть виявляти схильність до вираження власної індивідуальності та самостійності в контексті конкурентних ситуацій, що віддзеркалює основні принципи цих теорій.

З іншого боку, теоретичні підходи, такі як інтелектуальна теорія Гарета Кетелла, розглядають індивідуальні різниці в інтелектуальних здібностях.

Знижені показники за фактором В, за цією теорією, можуть бути пояснені відсутністю інтересу чи здібностей у конкретних областях знань. Такий підхід дозволяє розглядати не лише обмеженості, а й потенційні сильні сторони особистості, покладаючи акцент на розвиток та використання індивідуальних талантів.

Узгодження цих аспектів з теоретичними підходами в психології надає глибший розуміння того, як особистісні риси взаємодіють із специфічними вимогами психологічної професії та впливають на професійний успіх та адаптацію.

Таблиця 2.2

Описова статистика дослідження особливостей особистісної зрілості

Шкали	N	Мінімум	Максимум	Середні	Стандартне відхилення
Мотивація досягнення	40	-7.00	20.00	6.6500	5.99380
Я концепція	40	-17.00	28.00	4.9189	10.60235
Почуття обов'язку	40	-10.00	12.00	2.8750	5.26326
Життєва установка	40	-14.00	23.00	9.2432	8.25431
Здатність до близькості	40	-7.00	11.00	3.2000	4.41559

Згідно результатів методики з вивчення особистісної зрілості виявлено високі показники за критерієм «Життєва установка» і найнижчі показники за «Почуття обов'язку». Середні значення такі «Життєва установка» - ($M=9,24$, $S.D=8,25$), «Почуття обов'язку» - ($M=2.87$, $S.D=5,27$)

Узагальнюючи, високі показники на шкалі «Життєва установка» свідчать про здатність особистості усвідомлювати «відносність всього існуючого». Досліджувані виявляються більш об'єктивними та схильними до розсуду, демонструючи розсудливість. З іншого боку, низькі показники за критерієм «Почуття обов'язку» вказують на деяке відсутність інтересу до політичного та

патріотичного життя. Можна зробити висновок, що більшість досліджуваних є самодостатніми та не виявляють сильного бажання брати участь у колективних справах, виявляючи індивідуальність та відсутність колективізму в житті.

Важливо враховувати, що низькі показники за критерієм «Почуття обов'язку», можуть вказувати на відсутність почуття професійної відповідальності. Це може свідчити про недостатню особистісну зрілість для успішного виконання професійних обов'язків психолога, оскільки почуття професійної відповідальності визнається ключовим аспектом виконання роботи в цій області.

Щодо другого етапу дослідження, результати показують, що 75% опитуваних мають високий рівень я-спрямованості, що може свідчити про їхню фокусованість на власних почуттях та емоціях, а також про адекватну самооцінку та увагу до інших людей.

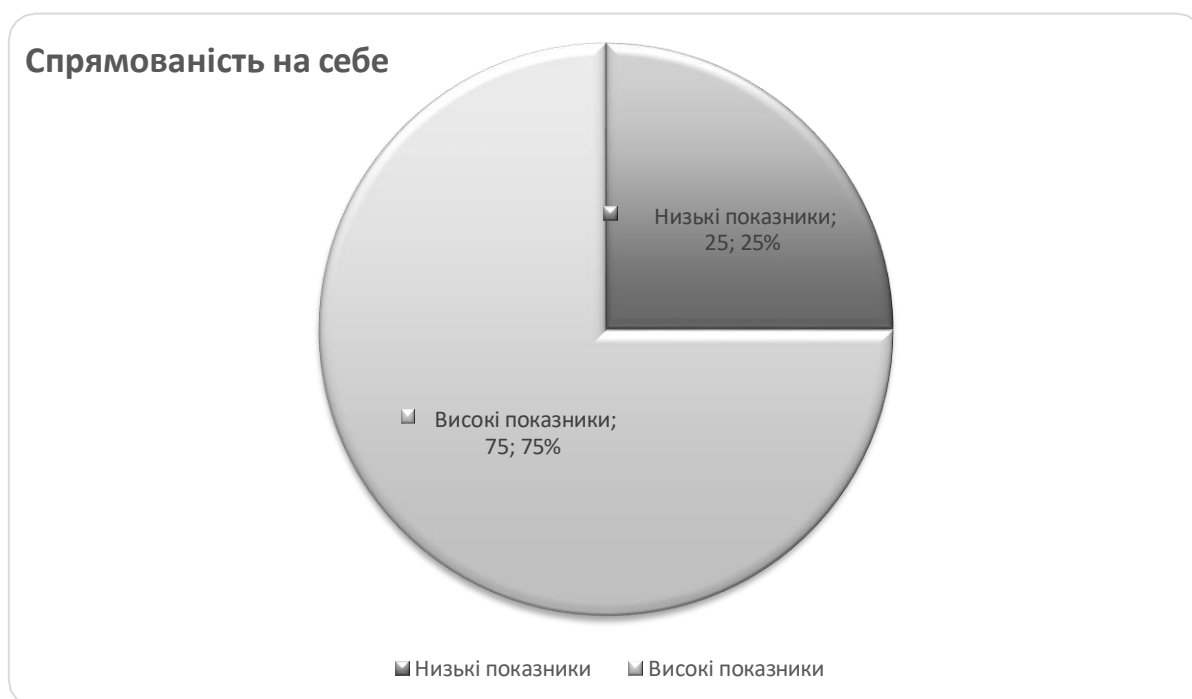

Рис 2.1 Спрямованість на себе.

Після аналізу відповідей з шкали «спрямованість на спілкування» було виявлено, що 55% учасників мають високі показники, в той час як 45% отримали низькі. Навіть при невеликій різниці можна виділити, що близько половини опитаних виявляють орієнтацію на спілкування з оточенням, що свідчить про їхню зацікавленість у спільній діяльності. Однак інша половина має низький

рівень цієї спрямованості, що вказує на схильність до індивідуальності та власних особливостей в своїх очах респондентів.

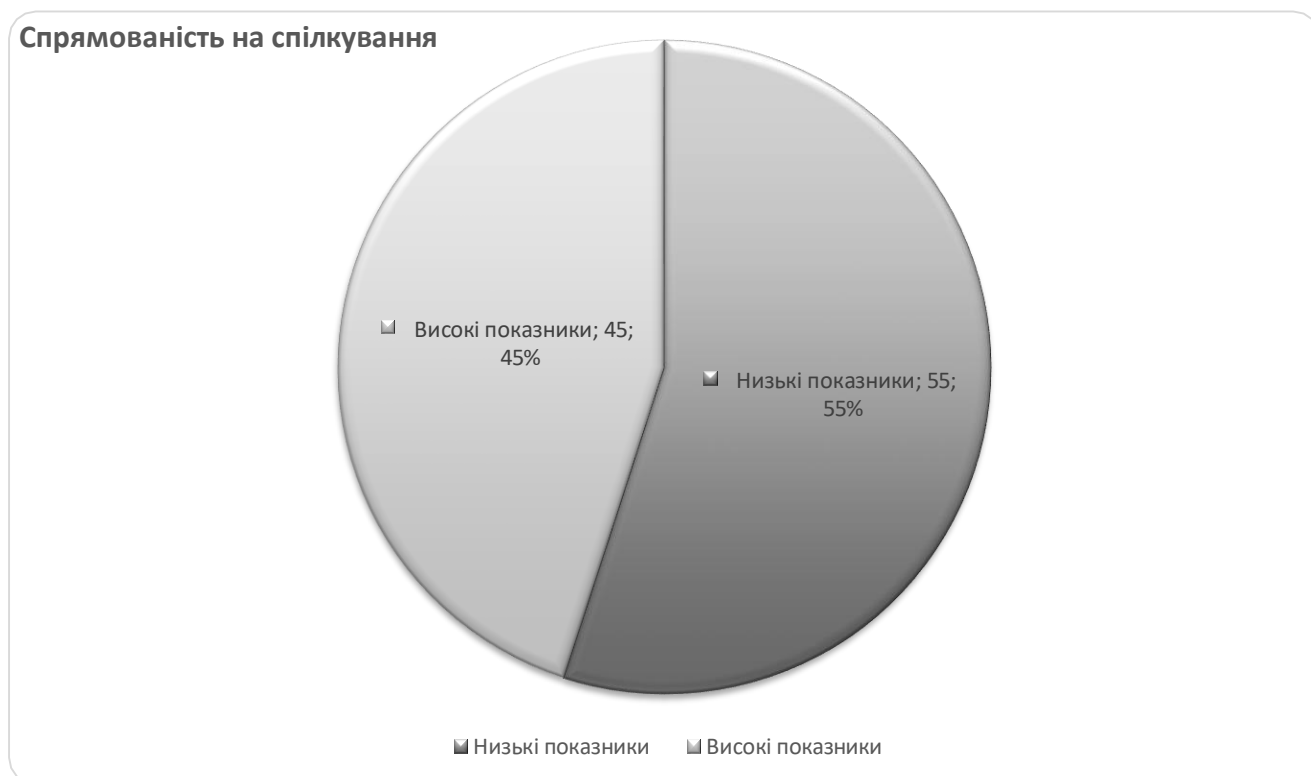

Рис 2.2 Спрямованість на спілкування

Розглядаючи результати опитування з питань спрямованості на справу, можна відзначити, що 70% учасників отримали низькі бали за цією шкалою, тоді як решта, а саме 30%, продемонстрували високий рівень спрямованості на справу. Отже, можна зробити висновок, що більшість опитаних більше налаштовані на якісне виконання завдань та продуктивну діяльність у своїй професії.

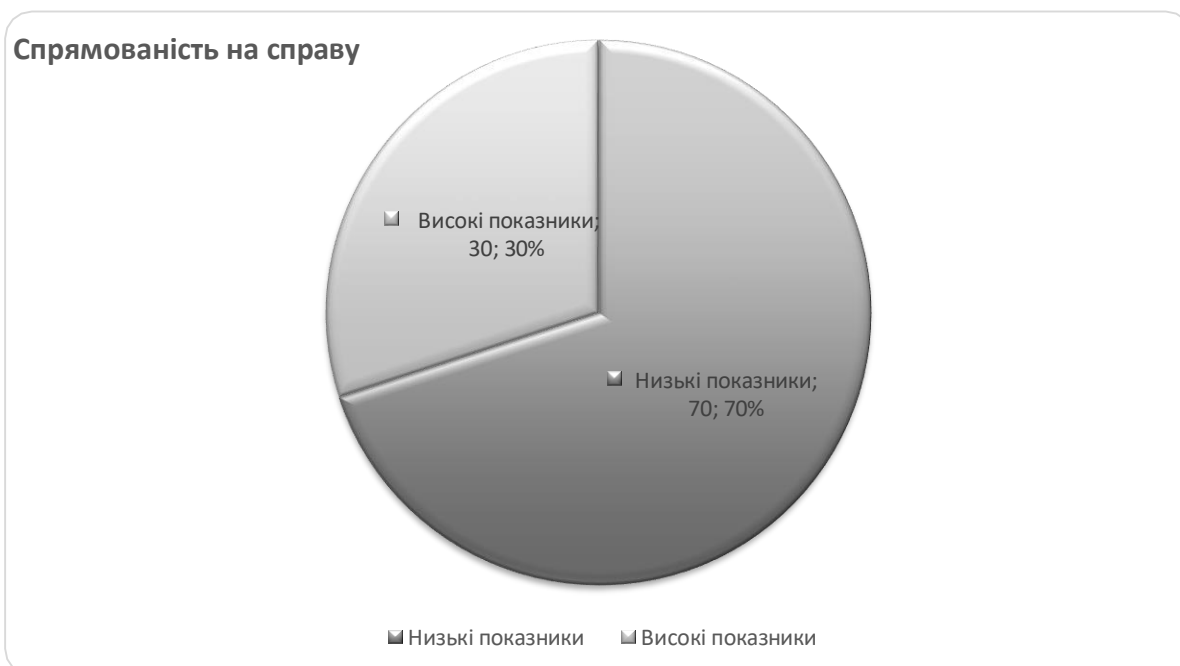

Рис 2.3 Спрямованість на справу

2.3.Кореляційний аналіз

На основі результатів, отриманих в ході дослідження, було проведено кореляційний аналіз. Кореляційний аналіз проводився двома методами:

- 16-факторний опитувальник Кеттела (форма С)
- Тест особистісної зрілості - Ю. Гільбуха.

За результатами дослідження були виявлені кореляційні зв'язки між шкалою А (замкнутість - комунікабельність) та шкалами «мотивація досягнення» ($r=-0,46$ $p=0,001$) і «Я-концепція» ($r=-0,45$ $p=0,001$). Це свідчить про те, що люди з високими комунікативними навичками за своєю природою добре пристосовуються до інших і настільки глибоко залучені в цей процес, що втрачають себе в ньому. Чим більше спілкування і чим більше людей перебуває в колі спілкування, тим більша ймовірність того, що в результаті такої поведінки людина звикне завжди шукати легкий вихід із ситуації і втратить прагнення до зусиль і досягнень

Рисунок 2.4 Кореляційна плеяда фактору С із мотивацією до досягнень та я-концепцією

Ми виявили три прямі кореляції між шкалою С (емоційна нестабільність - емоційна стабільність), Я-концепцією ($r=0,37$ $p=0,05$), почуттям обов'язку ($r=0,40$ $p=0,05$) та ставленням до життя ($r=0,44$ $p=0,05$). Ці результати свідчать про те, що досліджувані мають потенціал для формування високої самооцінки та досягнення професійного успіху завдяки впевненості в собі, емоційній стабільності та особистісній зрілості.

Також можна зробити висновок, що висока емоційна стабільність дозволяє респондентам досягати успіху в професійній діяльності типу «людина-людина». Отже, чим більш впевненими є люди, тим вищий їхній потенціал. Графік представлений на рисунку 2.5.

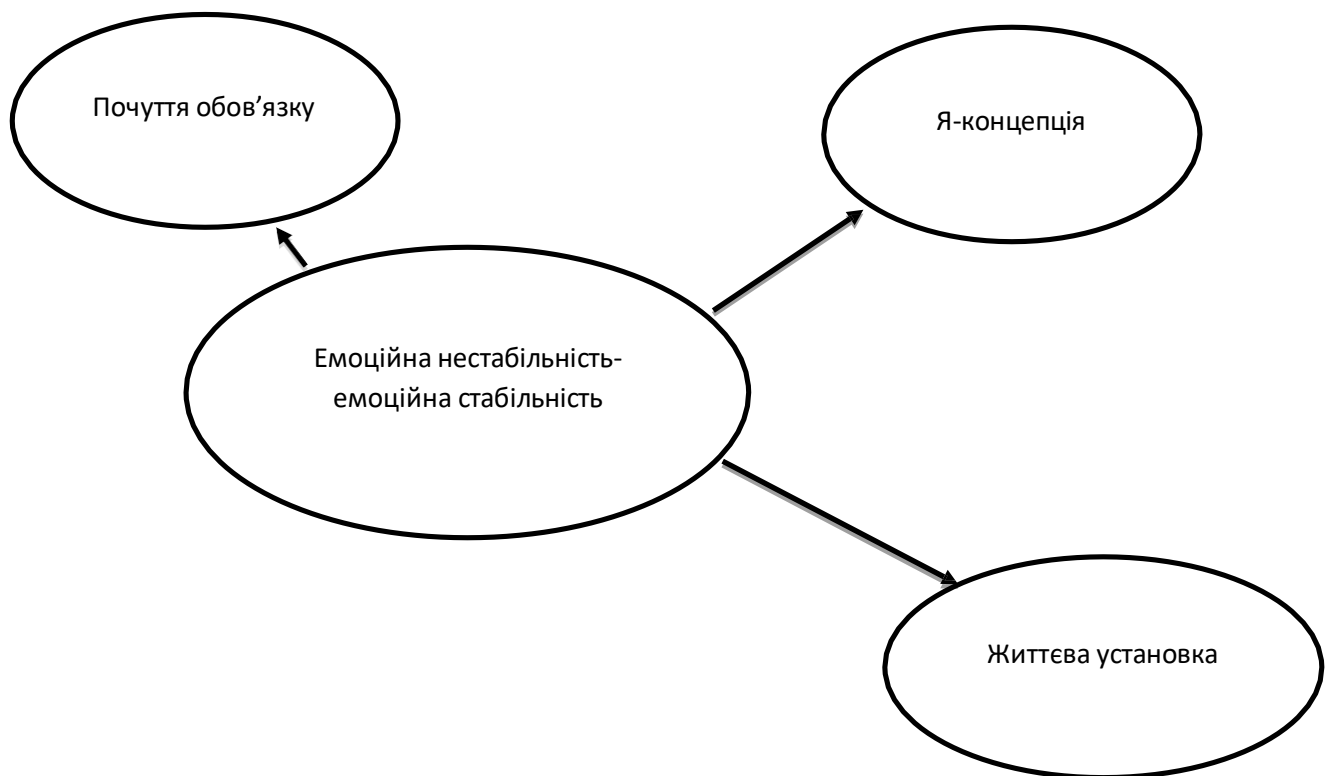

Рисунок 2.5 Кореляційна плеяда зв'язків між шкалою С (емоційна нестабільність - емоційна стабільність), та шкалами «я-концепція», «почуття обов'язку», життєва установка.

Також важливо відзначити негативний зв'язок між шкалою Е (підпорядкованість-домінантність) та двома іншими шкалами: «мотивація до досягнень» (кореляція $r=-0,32$, $p=0,05$) та «я-концепція» (кореляція $r=-0,40$, $p=0,05$). Цей зв'язок представлений на Рисунку 2.6. За результатами аналізу можна визначити, що зростання рівня доміантності чи підпорядкованості корелює із зменшенням мотивації до досягнень та негативно впливає на самопочуття та уявлення про себе.

Це може бути втручанням в формування сильних міжособистісних зв'язків за рахунок переважання одного партнера над іншим або, навпаки, може вказувати на низький рівень самостійності та свідомості власних можливостей. Такий дисбаланс може впливати на якість взаємодії та мотивацію до досягнень у респондентів.

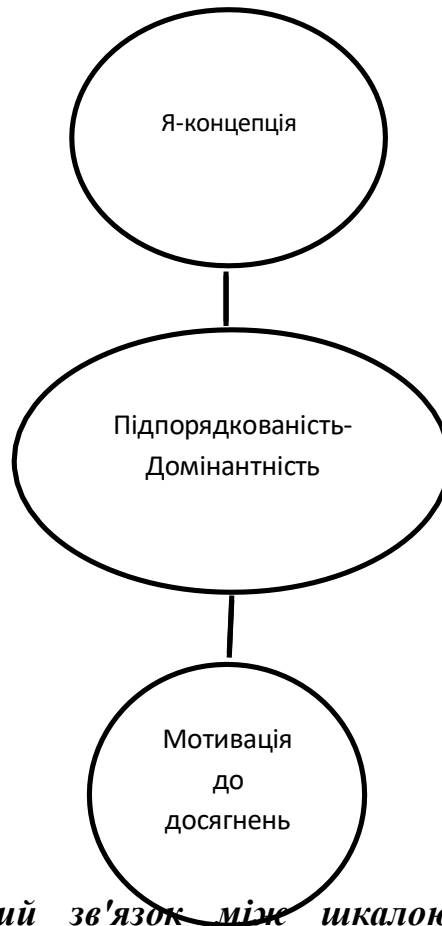

Рисунок 2.6 Кореляційний зв'язок між шкалою E (підпорядкованість-домінантність), та шкалами «мотивація до досягнень, «я-концепція»

Слід зазначити, що також існує пряма кореляція між шкалою G (низька нормативна поведінка - висока нормативна поведінка), «зосередженість на роботі» ($r=0,47$ $p=0,01$), «почуття обов'язку» ($r=0,44$ $p=0,01$) та «ставлення до життя» ($r=0,46$ $p=0,01$). Це свідчить про вплив високої моральної свідомості та пунктуальності на життя респондентів. Виокремлюючи цей кореляційний зв'язок, можна стверджувати про вплив рівня нормативності поведінки. Чим вищий рівень нормативності поведінки, тим тісніше вона пов'язана з професійною діяльністю.(Рис 2.7)

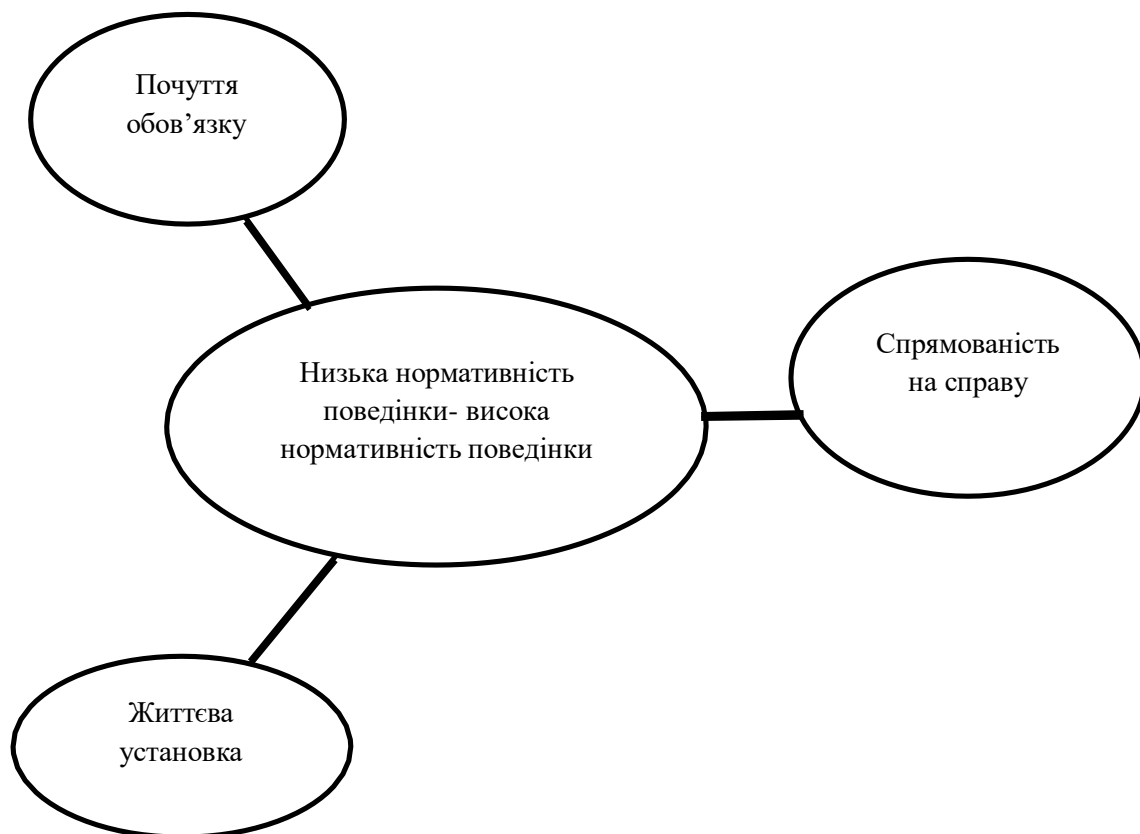

Рис 2.7 Кореляційний зв'язок низької нормативності поведінки - високої нормативності поведінки із спрямованістю на справу, почуттям обов'язку та життєвою установкою

Також було виявлено пряму кореляцію між шкалою М (реальність - мрійливість) та шкалою «почуття обов'язку» ($r=0,38$, $p=0,05$). (рис. 2.8) Було досліджено вплив надмірної мрійливості/фантазування на почуття обов'язку досліджуваного і виявлено, що чим більше мрійливості/фантазування, тим більша ймовірність заохочення та посилення почуття відповідальності щодо професійної діяльності.

Дослідження показало, що особи з вищим рівнем мрійливості та фантазійності схильні до більш виражених почуттів відповідальності за свою професійну діяльність. Це може свідчити про те, що надмірна мрійливість може стимулювати особистість до відчуття обов'язку перед виконанням професійних завдань, що в свою чергу може позитивно впливати на рівень самомотивації та відданості роботі.

Додатково, цей результат вказує на те, що індивіди, які виявляють високий рівень мрійливості та фантазійності, можуть бути більш схильними до поглибленого відчуття відповідальності перед своєю професійною діяльністю. Це може сприяти підвищенню їхнього прагнення до досягнення високих стандартів та відданості виконанню завдань, що є важливими аспектами в професійному розвитку.

Рис 2.8 Кореляційний зв'язок між реальність – мрійливість та шкалою почуття обов'язку

Кореляції

		Справо спрямованість	Мотив досягнення	Я концепція	Почуття обов'язку	Життєва установка	Здатність близькість
MD	Кореляція Пірсона	-.214	-.328*	-.101	-.236	-.281	.040
	Знч.(2- сторон)	.184	.039	.550	.143	.092	.808
	N	40	40	37	40	37	40

A	Кореляції Пірсона	-226	-463**	-446**	-266	-258	-051
	Знч.(2- сторон)	160	003	006	097	124	756
	N	40	40	37	40	37	40
B	Кореляції Пірсона	217	183	191	198	.90	109
	Знч.(2- сторон)	78	260	258	220	260	502
	N	40	40	37	40	37	40
C	Кореляції Пірсона	439**	216	369*	401*	440**	144
	Знч.(2- сторон)	005	181	025	010	006	376
	N	40	40	37	40	37	40
E	Кореляції Пірсона	-210	-316*	-394*	-156	-266	-064
	Знч.(2- сторон)	194	047	016	335	112	694
	N	40	40	37	40	37	40
F	Кореляції Пірсона	-.041	-.210	-.102	-.005	-.056	.181
	Знч.(2- сторон)	802	194	548	977	744	264
	N	40	40	37	40	37	40
G	Кореляції Пірсона	.471**	.239	.264	.444**	.461**	.219
	Знч.(2- сторон)	.002	.138	.115	.004	.004	.175
	N	40	40	37	40	37	40
H	Кореляції Пірсона	-.118	-.213	-.302	-.109	-.032	-.113
	Знч.(2- сторон)	.467	.188	.069	.503	.850	.489
	N	40	40	37	40	37	40
I	Кореляції Пірсона	.028	.130	.073	.082	.243	-.029
	Знч.(2- сторон)	.864	.425	.668	.616	.147	.859
	N	40	40	37	40	37	40
L	Кореляції Пірсона	-.233	-.055	-.286	.011	-.193	-.174
	Знч.(2- сторон)	.149	.734	.086	.946	.253	.283
	N	40	40	37	40	37	40

М	Кореляції Пірсона	.276	.095	.010	.379*	.327*	.157
	Знч.(2- сторон)	.085	.561	.954	.016	.048	.333
	N	40	40	37	40	37	40
N	Кореляції Пірсона	-.207	.089	.230	-.105	.090	.201
	Знч.(2- сторон)	.201	.586	.171	.519	.595	.214
	N	40	40	37	40	37	40
O	Кореляції Пірсона	-.499**	-.106	-.125	-.141	.055	-.208
	Знч.(2- сторон)	.001	.516	.460	.386	.745	.198
	N	40	40	37	40	37	40
Q1	Кореляції Пірсона	.313*	.225	.068	.176	.146	.097
	Знч.(2- сторон)	.049	.162	.691	.277	.388	.550
	N	40	40	37	40	37	40
Q2	Кореляції Пірсона	.265	.408**	.403*	.231	.183	.050
	Знч.(2- сторон)	.099	.009	.014	.152	.279	.759
	N	40	40	37	40	37	40
Q3	Кореляції Пірсона	.029	.174	.285	.302	.057	.064
	Знч.(2- сторон)	.857	.283	.088	.058	.739	.697
	N	40	40	37	40	37	40
Q4	Кореляції Пірсона	-.528**	-.249	-.484**	-.395*	-.240	-.304
	Знч.(2- сторон)	.000	.122	.002	.012	.153	.057
	N	40	40	37	40	37	40
Я спрямованість	Кореляції Пірсона	-.711**	-.062	-.291	-.401*	-.202	-.364*
	Знч.(2- сторон)	.000	.703	.081	.010	.230	.021
	N	40	40	37	40	37	40
Спілкув. спрямованість	Кореляції Пірсона	-.438**	-.487**	-.330*	-.207	-.263	-.239
	Знч.(2- сторон)	.005	.001	.046	.200	.115	.138
	N	40	40	37	40	37	40

справо спрямованість	Кореляції Пірсона	1	.420**	.539**	.534**	.401*	.523**
	Знч.(2- сторон)		.007	.001	.000	.014	.001
	N	40	40	37	40	37	40
Мотив досягнення	Кореляції Пірсона	.420**	1	.741**	.503**	.618**	.355*
	Знч.(2- сторон)	.007		.000	.001	.000	.024
	N	40	40	37	40	37	40
Я Концепція	Кореляції Пірсона	.539**	.741**	1	.540**	.555**	.586**
	Знч.(2- сторон)	.001	.000		.001	.000	.000
	N	37	37	37	37	37	37
Почуття обов'язку	Кореляції Пірсона	.534**	.503**	.540**	1	.485**	.420**
	Знч.(2- сторон)	.000	.001	.001		.002	.007
	N	40	40	37	40	37	40
Життєва установка	Кореляції Пірсона	.401*	.618**	.555**	.485**	1	.382*
	Знч.(2- сторон)	.014	.000	.000	.002		.020
	N	37	37	37	37	37	37
Здатність близькість	Кореляції Пірсона	.523**	.355*	.586**	.420**	.382*	1
	Знч.(2- сторон)	.001	.024	.000	.007	.020	
	N	40	40	37	40	37	40

*. Кореляція значима на рівні 0.05 (2-сторон.).

** . Кореляція значима на рівні 0.01 (2-сторон.).

Існує негативна зворотна кореляція між шкалою О (неспокій-тривога) та «орієнтацією на роботу» ($r=-0,5$ $p=0,05$). Ця кореляція вказує на зв'язок між ступенем впливу почуття провини, смутку, напруженості та дратівливості на концентрацію на роботі та виконання завдань. Іншими словами, чим менше

смутку і почуття провини, тим більше людина здатна сконцентруватися на завданні і успішно його виконати. (рис. 2.9)

Рис 2.9 Кореляційний зв'язок між шкалою спокій- тривога та орієнтацією на роботу

Отже, індивіди, які виявляють менше почуття провини та мають нижчий рівень смутку, можуть бути більш здатними до ефективної концентрації на завданнях і досягнення успішних результатів на роботі. Це може мати важливе значення для управління емоційними аспектами робочого середовища та підтримки психологічного комфорту працівників для оптимальної професійної діяльності.

Висновок до розділу 2

Після проведення емпіричного дослідження було отримано велику кількість статистичних даних для обробки та формулювання висновків.

Для швидкого і точного формулювання висновків та аналізу правильності висунутих гіпотез було використано три методики вивчення особистості та її спрямованості.

Обробка даних та подальший аналіз показав, що значна кількість респондентів зосередилася на комунікативних сферах свого життя з метою подальшого розвитку більш тісного зв'язку з суспільством та навколишнім світом.

Розглядаючи дані 16-факторного особистісного тесту Кеттела, варто виділити цікаву особливість особистісної зрілості, а саме низький показник за шкалою «інтелект». На мою думку, це свідчить про те, що людина належить до соціуму і не цікавиться точними науками, нудними розрахунками чи спілкуванням з іншими.

Щодо особистісної зрілості, то було досліджено наявність та стійкість певних якостей, притаманних студентам - майбутнім психологам. Результати показали, що респонденти залишаються незалежними та об'єктивними у своїй діяльності, незважаючи на велику важливість соціальних контактів, але варто звернути увагу на існування можливості емоційної залежності та на те, що емоції мають значний вплив на виконання завдань. Ці фактори сприяють деформації професійної особистості та свідчать про недостатню особистісну зрілість певної кількості респондентів. Це, безумовно, є неприпустимим фактором у професійній діяльності психологів.

Висновок.

Особистісна зрілість є багатокомпонентною структурою зрілості особистості та однією з найважливіших умов правильного формування особистості. Як феномен, особистісна зрілість привертає багато уваги та досліджень і вивчалася такими відомими вченими, як А. Маслоу, К. Роджерс, К. Юнг.

Сакральний сенс особистісної зрілості продовжує вивчатися, і вчені та філософи створили величезний перелік теорій, досліджень та підходів до розуміння та правильної інтерпретації її значення.

Перелік завдань, поставлених перед початком написання даної роботи, виконано. Проведено теоретико-методологічний аналіз досліджуваної проблеми, опрацьовано теоретичний матеріал та сформовано, наскільки це можливо, загальну картину поняття «особистісна зрілість».

Проведено емпіричне дослідження, що дозволило виокремити певні особистісні якості майбутніх психологів, які доводять вплив професії на розвиток особистості.

Констатовано, що аналіз літератури став ключовим етапом у проведенні дослідження особистісної зрілості майбутніх психологів. Під час цього етапу було проаналізовано велику кількість наукових джерел та досліджень, присвячених питанням особистісного розвитку та професійної компетентності.

В ході літературного аналізу було виокремлено, що особистісна зрілість є важливою складовою професійної діяльності психолога. Вивчення різних теорій і підходів до розуміння особистісної зрілості дозволило зробити висновки щодо її сутності та впливу на психологічну практику.

Зазначений аналіз літератури забезпечив не лише теоретичні знання, але й методичну базу для емпіричного дослідження, що спрямоване на вивчення практичних аспектів особистісної зрілості майбутніх психологів.

У ході дослідження було проведено кількісний та якісний аналіз даних для цього ми використовували комбінацію кількісних та якісних методик для аналізу

даних та вивчення процесу становлення особистісної зрілості у майбутніх психологів. Виявлено, що між досліджуваними явищами існують прямі позитивні та зворотні негативні кореляційні зв'язки.

Також, під час кількісного та якісного аналізу даних, використані різні методики для вивчення процесу становлення особистісної зрілості у майбутніх психологів. Ці методи дозволили докладно розібратися в різних аспектах особистісного розвитку, визначити позитивні та негативні кореляції між різними якостями та зробити висновки щодо важливих аспектів психологічної підготовки.

Отримані результати в емпіричній частині дослідження, зокрема високі показники за комунікативними та емоційними аспектами життя, а також мотивацією до особистісного розвитку, свідчать про те, що майбутні психологи мають важливі якості для успішної професійної практики.

В цілому, проведений аналіз підтверджує гіпотезу про те, що особистісна зрілість є ключовим елементом у формуванні психологічної компетентності. Дослідження показало, що правильний вибір професії сприяє не лише професійному, але й особистісному зростанню, розвитку якостей, необхідних для успішної практики психолога.

В емпіричній частині дослідження високі результати були отримані за шкалами, що відповідають переважно за комунікативний та емоційний аспекти життя. Також є показники мотивації до особистісного розвитку, роботи та виконання чітко визначених завдань. Отримані результати можна інтерпретувати як набір хороших якостей і можливостей для психологів-початківців, адже, згідно з емпірикою, отримані результати можна інтерпретувати як набір хороших якостей і можливостей для психологів-початківців. Таким чином, було доведено, що правильний вибір професії призводить до розвитку особистісної зрілості.

У нашій кваліфікаційній роботі ми провели теоретико-емпіричний аналіз особистісної зрілості майбутньої роботи психолога в ході їхньої професійної підготовки.

Загальний висновок полягає в тому, що особистісна зрілість грає ключову роль у формуванні професійних елементів роботи психолога. Майбутні психологи

розвивають якості, такі як відповідальність, комунікабельність, об'єктивність, емпатія, відкритість, самоаналіз та стресостійкість, що є важливими для успішної практики.

Зазначивши це, можу стверджувати, що власний вибір професії допомагає в розвитку особистісної зрілості. Здобуті знання та досвід в даній роботі глибше розкривають та конкретизують важливі аспекти особистісної зрілості у контексті психологічної практики.

Таким чином, дана робота відкриває нові горизонти для подальших досліджень у сфері психології, допомагаючи розуміти, як особистісна зрілість взаємодіє з професійним становленням та як цей взаємозв'язок може сприяти успішній психологічній практиці.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Г. Психологічний аналіз формування самосвідомості в студентів / Г. Андрущенко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2019. – Т. 5. – С. 5-11.
2. Біла О.Г. Соціально-психологічні детермінанти особистісного становлення психолога-практика // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наук. пр. Інституту психології Ім.Г.С.Костюка АПН України / За ред.С.Максименка. К., 2003. Т.V. Ч.6. С. 18-22.
3. Бойко Т. В. Особистісна зрілість майбутніх фахівців соціальної сфери в контексті професійної підготовки / Т. В. Бойко // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2020. – Т. 2. – С. 36-44.
4. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996.
5. Воронцова О. В. Психолого-педагогічні умови становлення особистісної зрілості студентів у вищих навчальних закладах / О. В. Воронцова // Педагогіка і психологія. – 2021. – № 1. – С. 29-34.
6. Верко С.С. Психолог в організації: “за” і “проти” // Актуальні проблеми психології: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Т. Ч. К., 2002, С.207-211.
7. Гладуш Г. Особистісна зрілість як фактор професійного самовизначення майбутніх психологів / Г. Гладуш // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2018. – Т. 10. – С. 80-88.
8. Дементій Л. М. Психолого-педагогічні аспекти становлення особистісної зрілості студентів технічних спеціальностей / Л. М. Дементій // Педагогіка і психологія. – 2019. – № 1. – С. 14-22.
9. Жарова К. В. Особистісна зрілість студентів у вищих навчальних закладах педагогічного профілю / К. В. Жарова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2020. – Вип. 53. – С. 23-30.

10. Зінченко О. М. Формування особистісної зрілості майбутніх педагогів у процесі вищої професійної освіти / О. М. Зінченко // Педагогіка і психологія. – 2018. – № 2. – С. 63-70.
11. Ільченко І. В. Особистісна зрілість студентів педагогічних вузів як передумова професійної компетентності / І. В. Ільченко // Педагогіка і психологія. – 2019. – № 3. – С. 51-58.
12. Кобильнік Л.М. Психологічні особливості процесу самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів/ дис. канд. психол. наук 159.923.2-Київ 2007- 50с.
13. Колісник І. В. Психологічні аспекти формування особистісної зрілості учасників професійної освіти / І. В. Колісник // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2018. – Т. 4. – С. 80-85.
14. Левчук І. В. Особистісна зрілість майбутніх соціальних працівників як професійно-важлива якість / І. В. Левчук // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2019. – Т. 11. – С. 123-132.
15. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. / С.Д. Максименко. // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка та Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Вип. 7. Кам'янець-Подільський:»Аксиома», 2010. С. 3–8 [5]
16. Макаренко Л. А. Психолого-педагогічні аспекти становлення особистісної зрілості студентів педагогічних вузів / Л. А. Макаренко // Педагогіка і психологія. – 2018. – № 1. – С. 23-30.
17. Нікітіна В. В. Формування особистісної зрілості майбутнього вчителя у процесі педагогічної практики / В. В. Нікітіна // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2019. – Т. 5. – С. 18-24.
18. Олійник І. В. Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистісної зрілості студентів гуманітарних вузів / І. В. Олійник // Педагогіка і психологія. – 2020. – № 3. – С. 67-74.

19. Петренко І. С. Особистісна зрілість майбутніх фахівців соціальної сфери у процесі навчання в вищому навчальному закладі / І. С. Петренко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2020. – Т. 6. – С. 29-34.
20. Потапчук Л.В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Л.В. Потапчук. Луцьк, 2001. 205с.
21. Рогова Н. В. Психолого-педагогічні аспекти становлення особистісної зрілості студентів у вищих навчальних закладах / Н. В. Рогова // Педагогіка і психологія. – 2019. – № 4. – С. 16-23.
22. Максименко С.Д., Ільїна Т.Б. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога // Практична психологія та соціальна робота. 1999. № 1. С. 2-6.
23. Панок В.Г. Українська практична психологія: визначення, структура і завдання // Практична психологія і соціальна робота. 1997. №10; 1998. №1.
24. Пов'якель Н.І., Блохіна І.О. Психологічні передумови становлення позитивної Я-концепції як базової компоненти професійного самовизначення психолога // Психологія: Зб.наук. пр. Вип. 2 (5). К., 1999. 177-183.
25. Савчин М. Загальна психологія. Дрогобич, 1998.
26. Сидоренко І.С. Актуальні напрямки роботи психолога в організаціях малого бізнесу // Актуальні проблеми психології. Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Т. Ч. К., 2002, С.211-213.
27. Скоков С.І. Психологічна служба в установах кримінально-виконавчої системи України // Практична психологія і соціальна робота 2002. № 6
28. Титаренко Т. М. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення / Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – Вид. 2-е. – К.: Либідь, 2001. – 150 с.
29. Семенова Л. А. Формування особистісної зрілості майбутніх вчителів початкових класів у процесі навчання педагогічних дисциплін / Л. А. Семенова //

Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2019. – Т. 5. – С. 29-34.

30. Тимчук О. В. Психолого-педагогічні аспекти становлення особистісної зрілості майбутніх учителів / О. В. Тимчук // Педагогіка і психологія. – 2018. – № 3. – С. 16-24.

31. Основи практичної психології / В.Панок, Н.Чепелева, Т.Титаренко. К., 2001.

32. Основи психології/За ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця К., 1995.

33. Ушакова Т. М. Формування особистісної зрілості майбутнього соціального працівника / Т. М. Ушакова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2020. – Т. 6. – С. 43-48.

34. Філатова А. А. Психолого-педагогічні умови формування особистісної зрілості студентів / А. А. Філатова // Педагогіка і психологія. – 2020. – № 2. – С. 12-19.

35. Холод І. О. Формування особистісної зрілості майбутніх психологів у процесі професійної підготовки / І. О. Холод // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2018. – Т. 10. – С. 41-47.

36. Цимбалюк В. Л. Психолого-педагогічні аспекти становлення особистісної зрілості студентів у вищих навчальних закладах / В. Л. Цимбалюк // Педагогіка і психологія. – 2019. – № 2. – С. 42-50.

37. Чепурна Н. Л. Особистісна зрілість майбутнього педагога в контексті професійної підготовки / Н. Л. Чепурна // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". – 2020. – Т. 6. – С. 56-61.

38. Шемелюк І. Я. Короткий індекс самоактуалізації та шкала ясності Яконцепції як показники особистісної зрілості / І. Я. Шемелюк // Практична психологія та соціальна робота. №6. С. 26–27.

39. Штепа О. С. Диспозиційна модель особистісної зрілості : дис.кандидатапсихол. наук : 19.00.05 / Олена Станіславівна Штепа. Львів, 2003. 146 с.

40. FailingForward:
TurningMistakesIntoSteppingStonesforSuccessPaperbackApril 1, 2007
41. Csikszentmihalyi, M. (2008). ThePsychologyofOptimalExperience
(HarperPerennialModernClassics) PaperbackJuly 1, 2008.
42. Dweck, C. S. (2007). FailingForward:
TurningMistakesIntoSteppingStonesforSuccessPaperbackApril 1, 2007.
43. Jons A., Crandall R. Validation of a shortindexofself-actualization.
PersonalityandSocialPsychologyBulletin, 1986. p. 63–73.
44. Maslow, A. (2003). MotivationandPersonality. СПб. : 2003. – 352 с.
45. Vaillant, G. (2001). SpiritualityandPersonalMaturityPaperback –
September 3, 2001.
46. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7959>
47. https://gufo.me/dict/social_dict/Психограмма
48. [http://socio.125mb.com/etnopsihologicheskie-predstavleniya-drevnosti
24662.html](http://socio.125mb.com/etnopsihologicheskie-predstavleniya-drevnosti24662.html)
49. [http://megalib.com.ua/content/10115_Zaborona_prikladnoi_psihologii_v_SRS
R.html](http://megalib.com.ua/content/10115_Zaborona_prikladnoi_psihologii_v_SRS_R.html)
50. [https://uatv.ua/uk/profesiya-majbutnogo-v-ukrayini-nabuvaye-
populyarnosti-spetsialnist-medychnoyi-psyhologiyi-video/](https://uatv.ua/uk/profesiya-majbutnogo-v-ukrayini-nabuvaye-populyarnosti-spetsialnist-medychnoyi-psyhologiyi-video/)

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика визначення рівня особистісної зрілості Ю. Гільбуха

Інструкція: відповіді на питання повинні бути правдивими. В іншому випадку використання опитувальника втрачає будь-який сенс. Відповідь на кожне питання фіксується вибором одного і тільки одного з пропонованих варіантів.

1. Які методи використовують мої вчителі або керівники у спілкуванні зі мною?

- a) Намагаються зробити моє життя нещасливим через постійні нарікання.
- b) Критикують мене усюди, де тільки можуть.
- c) Байдужі до мене, поки я виконую їх правила.
- d) Недостатньо вимогливі до моєї роботи.
- e) Мало винагороджують мене за сумлінність.
- f) Сварять за помилки та нагороджують за заслуги.
- g) Не можу відповісти.

2. Як я реагую, коли програю у різних іграх?

- a) Аналізую причини невдачі для поліпшення вмінь.
- b) Захоплююся майстерністю супротивника.
- c) Почуваюся неповноцінним перед супротивником.
- d) Розумію, що можу домогтися успіху.
- e) Розумію відносну незначимість поразки або перемоги.
- f) Беру реванш.
- g) Не можу відповісти.

3. Як я ставлюся до відмови від певних планів або досягнень?

- a) Вважаю себе нещасливим.
- b) Маю багато зацікавлень, що знайду щось нове.
- c) Рішучий домогтися цілі за всяку ціну.
- d) Навчаюся з невдачі.
- e) Розчарований, але шукатиму інше.
- f) Буду нещасливий протягом певного часу, але переборю.

4. Яким характером повинні володіти люди, щоб мені подобатися?

- a) Або дуже високий, або ж нульовий.
- b) Люди можуть мені подобатися, але не відразу стають друзями.
- c) Перша зустріч вражає, але потім розчаровуюсь.
- d) Подобаються тільки при довгому знайомстві.
- e) Мені ніхто не подобається.
- f) Всі до певної міри мені подобаються.
- g) Не можу відповісти.

5. Як я розповідаю про свої невдачі незнайомим людям?

- a) Залежно від інтересу співрозмовника.
- b) Мимохідно під час розмови.
- c) Іноді для співчуття.
- d) Унікаю, щоб не завдати проблем.
- e) Маю потяг до скарг на свої невдачі.
- f) Намагаюся показати їх як успіхи.
- g) Не можу відповісти.

1. Як я ставлюся до людей з іншими думками?

- a) Іноді вони праві.
- b) Зазвичай впевнені в собі.
- c) Вважаю, що вони недостатньо освічені.
- d) Це задоволення від маючи власну думку.

- e) Висловлюють інший погляд через протиріччя.
- f) Часто перевершують мене в компетентності.
- g) Не можу відповісти.

7. Якого супротивника я хочу мати в грі або змаганні?

- a) З майстерністю, що перевершує, для поліпшення вмінь.
- b) Трохи сильніший, щоб стимулювати.
- c) Рівний за силами для стимуляції обох.
- d) Слабший, щоб виграти.
- e) Щоб він намагався виграти.
- f) Трохи слабший для більших шансів виграти.
- g) Не можу відповісти.

8. Що робить життя сенсованим для мене?

- a. Успіхи у всьому.
- b. Реалізація творчого потенціалу.
- c. Матеріальні блага та хобі.
- d. Можливість розвиватися.
- e. Спокійне життя.
- f. Забезпечений спосіб життя.
- g. Не можу відповісти.

9. Як ви сприймаєте дискусії з колегами?

- a) Люблю суперечити при будь-якій можливості.
- b) Беру участь, якщо це цікаво.
- c) Уникаю суперечок через несхожість поглядів на істину.
- d) Заплутані дискусії мене не приваблюють.
- e) Уникаю, оскільки рідко виходжу з них переможцем.
- f) Моя невпевненість відвертає мене від участі.
- g) Не можу відповісти.

10. Як реагуєте на критику від інших?

- a) Аналізую мотиви критики.
- b) Цікавлюся підставами критики і враховую їх.
- c) Нічого не кажу і забуваю про неї.
- d) Під час сприятливої можливості сам критикую.
- e) Захищаюся, якщо впевнений у своїй правоті.
- f) Мовчу, але в серці тримаю образу.
- g) Не можу відповісти.

11. Що для вас є найважливішим у досягненні успіху?

- a) Допомога родини.
- b) Власні зусилля та наполегливість.
- c) Відсутність сильних ворогів.
- d) Везіння.
- e) Впливові знайомства.
- f) Вірні друзі.
- g) Не можу відповісти.

12. Як ставитеся до довіри до людей?

- a) Довіряти, але перевіряти кожного.
- b) Довіряти нікому, навіть собі.
- c) Довіряти в певній мірі кожній людині.
- d) Залежить від конкретної особи.
- e) Люди рідко заслуговують на довіру.
- f) Надмірна довіра – гріх.
- g) Не можу відповісти.

13. Як реагуєте на думку про власну смерть?

- a) Уникаю цієї думки.
- b) Часто про неї думаю і мрію про миттєвий кінець.
- c) Сприймаю це як природне і не думаю про це часто.
- d) Бажаю мати сильну волю для гідності при зустрічі з нею.
- e) Боюся, але не виражаю це.
- f) Боюся тільки при повідомленні про чийось смерть.
- g) Не можу відповісти.

14. Як дбаєте про враження, яке справляєте на інших?

- a) Завчасно планую, як це зробити.
- b) Рідко це роблю, але якщо виникає шанс, використовую його.
- c) Витрачаю на це мало часу.
- d) Не враховую думок інших, але реагую, якщо вони негативні.
- e) Сильно турбуюсь, якщо створюється негативне враження.
- f) Радію позитивному враженню.
- g) Не можу відповісти.

15. Як ви впливаєте на враження, яке справляєте на інших?

- a) негайно звертаюсь за допомогою до когось, хто знає.
- b) Якщо можливо, прошу друзів допомогти мені.
- c) Рідко турбую інших про допомогу.
- d) Не звертаюся до сторонніх.
- e) Перш ніж звернутися до когось, роблю все, що можливо сам.
- f) Після деяких вагань звертаюся до друзів.
- g) Не можу відповісти.

16. Як ви реагуєте на незвичайні проблеми у своїх справах та яке оточення вам допомагає?

- a) Шукаю поради в тих, хто ділить мої духовні інтереси.
- b) Звертаюся до тих, хто стимулює мій інтелектуальний ріст.
- c) Прагну розширити свій соціальний коло друзів і родичів.
- d) Задоволений поточною кількістю друзів і родичів.
- e) Вважаю, що це не впливає на моє щастя.
- f) Не маю чіткої відповіді.

17. Як реагуєте на критику членів родини та як ви її вирішуєте?

- a) Залишаюсь обуреним, не висловлюючи свої почуття.
- b) Стараюся зберегти мир у родині, приймаючи критику йспробовавши помиритися.
- c) Реагую пізніше, обдумуючи ситуацію.
- d) Намагаюсь зрозуміти причину критики й відстоюю свою позицію терпляче.
- e) Не приймаю критику близько до серця, оскільки вважаю, що час розвіє усі непорозуміння.
- f) Реагую роздратовано, вступаючи в суперечку.
- g) Не можу дати однозначної відповіді.

18. Як ви ставитеся до релігії та духовного розвитку?

- a) Не відчуваю симпатій до жодної релігії, але розумію її значення для інших.
- b) Вивчаю різноманіття релігій, щоб зрозуміти це питання для себе.
- c) Розвиваю власне духовне бачення, щоб задовольняти свої потреби.
- d) Задоволений релігійними переконаннями, які маю зараз.
- e) Приймаю релігію, яку обрали мої батьки, навіть якщо вона мене не повністю задовольняє.
- f) Не можу чітко відповісти на це питання.

19. Як ви осмислюєте соціальні, політичні та економічні зміни у світі?

- a) Не цікавлюся такими питаннями.
- b) Зайнятий власними справами, тому не дуже думаю про інші проблеми у світі.
- c) Час від часу звертаю увагу на таку інформацію.
- d) Маю мінімальний інтерес до цього.
- e) Вивчаю цю інформацію, але без чітких висновків для своєї країни.
- f) Прагну вивчати стан речей у світі, порівнюючи його зі своєю країною та мріючи про покращення.
- g) Не можу визначити свою позицію з цього питання.

20. Яка ваша реакція на публічні виступи або виступи перед громадськістю?

- a) Відчуваю незручність і можливе заїкання.
- b) Спроможний контролювати себе, хоча це важко.
- c) Важко, але намагаюся не ухилятися через власну гідність.
- d) Зазвичай можу виступати без особливих труднощів.
- e) Отримую задоволення від виступів перед громадськістю.
- f) Важко через страх неприйняття аудиторії.
- g) Не можу дати чіткої відповіді на це питання.

21. Як ви осмислюєте та визначаєте інформацію про соціальні, політичні та економічні зміни в вашій країні?

- a) Мене цікавлять ці події, тому читаю багато з цієї теми.
- b) Читаю таку інформацію тільки, коли немає іншого варіанту або коли це необхідно.
- c) Більш-менш регулярно стежу за цими змінами.
- d) Вважаю це безглуздом, оскільки вважаю, що людина не може на це вплинути.

- e) Читаю цю інформацію, щоб бути готовим узяти участь у її обговоренні.
- f) Мої особисті справи важливіші за все інше.
- g) Не можу дати однозначну відповідь.

22. Як ви реагуєте на висвітлення своєї особи або осіб вашого оточення в пресі?

- a) Відчуваю задоволення і гордість, показуючи це знайомим.
- b) Почуваю приємність, але стримую свої враження.
- c) Не відчуваю радості, розуміючи неважливість цього.
- d) Можливо, відчуваю задоволення спочатку, але швидко забуваю про це.
- e) Відчуваю задоволення, але вважаю це марнославством.
- f) Можливо, відчуваю радість, про це можу розповісти обмеженому колу близьких.
- g) Не можу однозначно відповісти.

23. Яке ваше ставлення до прикмет, передчуттів і ознак?

- a) Вважаю, що вони часто передбачають успіх або невдачу в різних ситуаціях.
- b) Вважаю, що вони зазвичай передбачають результати в діяльності.
- c) Не можу визначити, чи це випадковість, чи вони дійсно передбачають події.
- d) Не вірю в їхню передбачувальну силу і не запам'ятовую їх.
- e) Розумію їх помилковість, але звертаю на них увагу.
- f) Намагаюся не давати їм впливати на свої дії.
- g) Не можу відповісти на це питання.

24. Як ви поведете себе у групових ситуаціях?

- a) Завжди прагну бути першим у центрі уваги.
- b) Іноді приєднуюся до дискусій, навіть якщо не повністю компетентний у обговорюваному питанні.
- c) Не беру участі в дискусіях, якщо не впевнений у своїй експертизі з обговорюваної теми.
- d) Ніколи не беру участі, вважаючи дискусії безплідними.
- e) Беру участь, щоб підтримати обговорення, але не прагну керувати ним.
- f) Приймаю участь у дискусіях, але не прагну бути лідером.
- g) Не можу визначити свою поведінку у цих ситуаціях.

25. За яких обставин ви звертаєтесь до віщунів або осіб з паранормальними здібностями?

- a) Це може бути корисно лише у важких ситуаціях, коли потрібне рішення.
- b) Іноді звертаюся до них як до форми розваги або у разі зацікавленості друзів.
- c) Вважаю, що це варто робити при кожній можливості.
- d) Ніколи не звертаюся до них, оскільки вважаю їх шахраями.
- e) Розумію, що вони можуть мати дивну інтуїцію, але не завжди віддаю їм перевагу.
- f) Іноді сприймаю їх як допоміжний психологічний інструмент.
- g) Не можу дати однозначну відповідь на це питання.

26. Як ви ставитеся до фінансових ризиків та можливості втрати?

- a) Часто ризикую, сподіваючись на виграш.
- b) Беру серйозний ризик тільки в тому випадку, коли виграш очевидний.
- c) Уникаю серйозного ризику, не хочу втратити.
- d) Беру невеликі шанси, бо у випадку програшу можу продовжувати спроби.

- e) Не покладаюся на випадки, прагну мати гарантію.
- f) Життя без постійного ризику мені нецікаве.
- g) Не можу визначити своє ставлення до цього.

27. Яке ваше загальне ставлення до світу та життя?

- a) Вважаю, що світ заповнений злом, не очікую від нього нічого доброго.
- b) Світ має багато спокус, проте важливо залишатися морально чистим.
- c) Вважаю світ цікавою панорамою, якою потрібно користуватися для його вдосконалення.
- d) Я вірю, що світ може бути кращим, якщо люди проявлятимуть справжню доброту.
- e) Живу тільки один раз і прагну насолоджуватися життям, не розповсюджуючи мрії про загальне благо.
- f) Приймаю світ таким, який він є, як частину себе.
- g) Не можу однозначно сформулювати своє ставлення.

